14.993
6/22

Athenaeum
olvasótár

SAVAGE

Az ősi
kastély

III

N. M.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

AZ ATHENAEUM OLVASÓTÁRA

OSZK

AZ

ŐSI KASTÉLY

REGÉNY HÁROM KÖTETBEN

IRTA

RICHARD H. SAVAGE

„A hivatalos rejtély" szerzője

Angol eredetiből fordította

CSERHALMI H. IRÉN

III. KÖTET

KÖTELES PÉLDÁNY
A MAGY. NEMZETI MÚZEUM RÉSZÉRE

BUDAPEST

AZ ATHENAEUM R. TÁRSULAT KIADÁSA

1897

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

M. N. MÚZEUM KÖNYV-TÁRA

R 2

14.993/6/2

M. N. MÚZEUM KÖNYVTÁRA
Nyomtatv. Növedéknapló
1897 év. 977.. sz.

R 1965

Az Athenaeum r. társ. könyvnyomdája.

I. FEJEZET.

Berg grófné szótlan meglepetéssel tapasztalta, minő méltóságteljes nyugalommal fojtja vissza fogadott leánya mély fájdalmát és izgatott nyugtalanságát. A jasnagorai apát komoly küldöttjével együtt napot nap után azzal töltött, hogy az apja hagyatékából rászállott nagy kiterjedésü birtok sok évi számadásait átnézze és verifikálja, és ez, valamint a bécsi bankár beszámolásai és a hivatalos formalitások egyelőre minden más szomoru gondolatot háttérbe szoritottak.

Xenia grófnő a varsói királyi palotában telepedett le, melynek hajdani hangot adó királynője ő volt. És Vera csakhamar hű bizalmasa lőn a fiatal leánynak, meghittje minden szerelmes bánatának. Együtt bolyongtak d'Albertné kiséretében, Varsó regényes külvárosaiban, mig Xenia grófnő a megszakitott társadalmi összeköttetések fonalát ujra felvette, hogy diplomatikus furfanggal megtudjon valamit Wizocki grófról és eltünt nejéről. Hanem minden női cselszövénye hiábavalónak bizonyult.

Egy hónap mult el igy és Sobieski büszke utódai, katholikus hitük fogadalmaihoz ragaszkodva, féltékenyen őriztek minden titkot, mely az idők folyamán rábizatott a katholikus papságra, Lengyelország ama egyedüli kiváltságos lakóira, kikre az orosz fenhatóság ki nem terjedt. Berg grófnő végre sóhajtva látta be, hogy hiába tölti az időt a régi boldog napok szinhelyén; nyomozása eredményre nem vezetett.

— Kedves grófnő, — szólt a lengyel főkormányzó az utolsó titkos értekezlet alkalmával, — a katholikus papság a bölcsőtől mind a sirig hiven megőrzi a lázadók titkait a gyónási szentség pecsétje alatt. Nyiltan ugyan nem szegülnek ellene semmi kormányrendeletnek, hanem a tisztán vallási szertartásokra: keresztelésre, esküvőre, temetésre és gyónásra meg kell adnunk az engedélyt. És mindezek a vallási összejövetelek hozzájárulnak ahhoz, hogy a lázadást szitsák az élve eltemetett nemzetben, melynek a mult összes büszke dicsőségeiből csupán vallásuk maradt meg. Soha még kincsaranynyal se tudtam behatolni elsánczolt, szük világuk belsejébe. Nagyon jól emlékszem még Wizocki grófra és sohse felejtem el a grófnő elbűvölő szépségét. Hanem a lengyel nemesség virága szerteszóródott a világ négy tájában és egy nép multjának sirja iránt kegyelettel kell hogy viseltessünk. De, ha valamikor nyomára akadunk Nimovitch eltünt urnőjének, rögtön küldök önnek hirmondóul

egy táborkari tisztet. Annyit azonban mondhatok, hadd gördüljön le a függöny a nimovitchi szomoru tragédia felett. A játéknak vége van.

Xenia grófnő titokban még egyszer szerencsét próbált és egy bizalmas emberét elküldte a nimovitchi kastélyba; de csak annyit ért el vele, hogy megtudta, miként Boris Milutin egy napot töltött ott és megtekintette apjának sajátságos ajándokát. Mély csend borult az egész vidékre. A parasztok hallgatagon szántották fel a földeket. A szél, mint hajdanta, ugy most is, zokogva süvöltött át a sűrű erdőkön és a tó csobogó hullámai csapdosták a partot, melyen Wizocki Czeczil lábai nem hagytak többé tündérnyomokat. A nagy fogadóteremben ott sötétlett még mindig az üres keret, melyből bünös kéz tépte ki a lengyel grófnő csodaszép arczképét.

Xenia grófnő növekvő aggodalommal tapasztalta, hogy Margit orczái napról-napra halványabbá válnak és mivel a zord tél a küszöbön volt, nem volt semmi okuk arra, hogy tovább időzzenek Varsóban. Milutintól rövid sürgöny érkezett csak, tudtul adva azt, hogy utban van a török csatatér felé.

— Margit, — szólalt meg Xenia grófnő, midőn az első hó ezüst leple boritotta Varsó komor várának bástyafalait, Margit, menjünk el innen, valahová a délvidékre.

Margit felvetette a szemét és révedező tekintete mélán elmerengett a fagyos téli légen átcsendülő varsói harangok érczes kongásának hallatára;

aztán szeretetteljes pillantást vetett a mellette álló jóságos anyai barátnőre.

— Menjünk bárhova, bárhova a világon, csak Drezdába ne. Mehetünk; mert sem Lengyelországban, sem Oroszországban nem fogok ráakadni a mult titkainak nyitjára.

Rómának vették tehát utjokat, miután Xenia grófnő még egy utolsó, de hasztalan kisérletet tett.

Szivhez szóló levelet irt annak az egyetlen nőnek, kinek igérete Margit utolsó reménysége volt és szeretetteljes lángoló szenvedélyt lehelő szavakkal kérte meg Mazzana asszonyt, hogy könyörüljön meg a szerencsétlen árván, kinek multja ép oly homályos, mint amilyen kétséges a jövője. Hanem a nagy művésznő erre csak ennyit válaszolt:

— Várjon és reméljen. Be fogom váltani a szavamat, de csak amikor itt lesz a kitüzött idő.

E levéllel egyidejüleg arról értesült Xenia grófnő, hogy Bellagio urnője keletre utazott, és igy a tél a tudás templomához vezető egyetlen kaput is bezárta. E kudarcz után Xenia grófnő, hozzátartozóinak tudtán kivül, egyedül zarándokolt még egyszer Jasnagora bástyavárába. A czár mindenható kormányzójának egy irásbeli ajánlatával remélte megnyerhetni az agg apátot; de ez sem nem csökkentette, sem nem növelte a komor zárdafőnök iránta való érdeklődését, kinek szemében minden emberi szenvedély egy rég eltemetett mult álomlátománya volt csupán.

— Kedves leányom, — szólt szeliden, mig átható tekintete, melyet az egyházi élet hosszu éveinek tapasztalata megélesitett, a grófnő vonásaiból minden rejtett gondolatot kiolvasott. Kedves leányom, néha a hallgatás nagyobb jótétemény, mint a szó. Tagadó válaszomban sok szeretet rejlik. Ne igyekezzék megelőzni azt az időt, midőn szép nevelőlánya meg fogja tudni a multak történetét. Őrizze és vezérelje inkább az ő ártatlanságát. Jőjjön a mi segitségünkre gyengéd női szivével. Mert mi is szüntelenül őrködünk felette. A mi eltérő utainkon mint egy család gyermekei járjuk az élet utjait. A mi hitünk és az önöké közt csupán emberi gőg a választófal. Én fel nem törhetem a jövő pecsétjét. Menjen, édes leányom, menjen; az én áldásom fogja kisérni és az apátlan, anyátlan árvák Istene áldja meg utain.

Midőn Berg grófnő római utazásuk alkalmával Bécsbe ért, felhasználta az alkalmat arra, hogy bekopogtasson a nagy bécsi bankárczég főnökéhez, kinél számtalan előkelő család titka volt letéve. Az agg pénzarisztokrata, kit az orosz nő szeretetteljes lelkesedése meglepett, udvarias önmegtagadással késznek nyilatkozott minden kivánt utánjárásra. Ámbár aranyszegélyü szemüvege meg-megrezdült, mialatt szeme a Milutin Vassili névvel jegyzett levél sorait átfutotta, a pergamentarczbőrü vén bankár nyugodt hangja hivatalos kimértséggel válaszolt látogatója kérdezősködéseire:

— Én évek óta tisztában vagyok azzal, méltóságos asszonyom, hogy az elhunyt Waldberg tábornok neve nem szerepelt az orosz hadsereg hivatalos névsorában. Lehetséges tehát, hogy, barátja véleménye szerint, a nyugdij, melyet bájos pártfogoltja kap, nem katonai nyugdij. Hanem annyit jó lélekkel mondhatok, hogy Waldberg Mihály tábornok utlevele hivatalosan be volt iktatva és szabályszerüleg ki volt állitva. Erről meggyőződtem barátomtól, az itteni orosz nagykövettől, kapott információk révén. Az elhunyt uri ember mindig nagyon zárkózott és tartózkodó volt az ő magánügyeit illetőleg. Nem kételkedem benne, hogy összes családi okmányai a jasnagorai zárda papságának őrizetére vannak bizva. Hanem az adott becsületszó elnémitja az én ajkaimat.

— Hanem mint orosz alattvaló ön nagyon jól fogja tudni azt, hogy Waldberg Margit nem mehet férjhez, ha nincsen születési bizonyitványa és egyébb okirata. A drága gyermek tetemes vagyona, egész jövője, boldogsága függ attól, hogy némi felvilágositást kapjon az eredetét illetőleg. Nem lehet, nem szabad, hogy ő törvényesen névtelen árva maradjon. És a keresett okmányok nélkül ő nem mehet férjhez.

— Ugy hiszem, méltóságos asszonyom, — felelt a ravasz bankár, — hogy ezek az akadályok csak egy orosz alattvalóval történendő egybekelése esetén forognának fenn. Mint római katholikus, a

jasnagorai apát különös oltalma alatt áll, aki előkelő egyházi állást foglal el és a nagy római egyház minden őt megillető kedvezményben részesülne az esetben, ha saját hitebeli férfival hozzá méltó házasságot akarna kötni.

A grófné erre nem tudott mit válaszolni; némán, merőn bámult a bankár ravasz arczába.

— Az én nézetem az, hogy a boldogult tábornok ezt az ügyet tanulmányozta és igen furfangosan eszelte ki a dolgot. Utolsó óráinak e határozottan kinyilvánitott óhajával minden valószinüség szerint azt akarta elérni; hogy megakadályozza egyetlen gyermekének egy oroszszal való egybekelését. Huszonöt éves korában az érdekes és kedves fiatal hölgy a zárdában őrzött iratokból megtudja majd apjának titkos szándokait. Volt szerencsém személyesen is beszélhetni a kisasszonynyal és hasonló értelemben tartott válaszaim szigoruan ragaszkodtak elhunyt kliensem akaratához. Annyit azonban elárulhatok még, hogy a boldogult tábornok nem volt csekély tekintélyü egyéniség, mert ama levelek, amelyeket néha-néha Oroszországból kapott, a czár magántitkárának pecsétjét viselték.

— Szegény Margitom, — mondá Xenia grófnő magában, midőn eredménytelen utjáról hazatért, — vagy régi bánat átláthatatlan fátyola borul reád, vagy nagy bün veti rád sötét árnyékát.

Bécsből továbbutaztak Rómába; oda, a hol a

Colosseum égbe nyuló romomladéka hirdeti Róma letünt nagyságát. A hosszu tél folyamán Boristól nem jöttek jó hirek, mert a háboru sötét fellege borongott a keleti égen.

Xenia grófnő aggódó tekintettel fürkészte a hallgatag leány vonásait, kinek társaságában bejárta a hangtalan campagnát, vagy a képcsarnokokat, melyekben halhatatlan müvészet diadalt ül az emberi hatalom sirja felett. Hiába keresték a rajongó gavallérok, kik rövid néhány napi ott tartózkodás mulva megnépesitették Berg grófnő fogadótermét, a szép leány barátságát, kinek halvány arcza oly komoly és higgadt volt, mint a római Szibylláé.

Szive csak Borisért dobogott, kinek vékony, arany karikagyűrűje édesdeden mesélt neki egy oly érzelemről, mely árva lelkét a távol levő férfi szerelmének melegével ölelte körül.

Római bolyongásai közepett egy kis kedvencz buen retiro-ra talált, ama regényes pontok egyikére, melyeken a művész szeme gyönyörködve megakad és mely a touristát önkénytelenül lebilincseli. Egy sötétszürke, mohos fal tövében, mit zöldindás borostyán folyt körül, amelynek üde levélsűrűségéből itt-ott egy-egy ódon oszloptalapzat fehérlett, mely hajdan, rég letünt napokban, Cézárra és Pompejusra vetette árnyékát, nagy csobogó viztócsa terült el, melynek hullámait egy antik márványfejből folyton csörgedező vizsugár-permeteg táplált.

Feje fölött a sötétkék római ég egy paránya mosolygott, mely néhány mohos olajfa szürkés ezüstzöld lombkoronáin át bekandikált és köröskörül mély, hangtalan csend uralkodott, mit csak a római parasztgyerekek távolból felhangzó sikongása bontott meg, kik a hosszu, verőfényes délutánokon a mezőn játszadoztak. Ide vette utját Margit mindannyiszor, valahányszor magányos életének fellegbe borult multja elől menekülni akart egy édes jövő álmába, melyre Boris szerelme árasztotta sugarait.

Valamint egy és ugyanazon ösvénynek egyik oldala napfényben uszik, mig a másik éji árnyban szendereg, ugy haladtak Vera és Margit is egymás oldalánál; az egyik a megtestesült verőfény, a másik a testet öltött bánat.

Az orosz leányka lelke oly derüs és üde volt, mint egy juniusi virágzatba pattant ifju bokor. Szeme előtt bibor és arany ködben izzott a világ. A nap verőfényes órái oly vidáman röpültek el felette, mint amily vigan mormol a kristálypatak illatos lombok között. És az örök mosolyra termett gyermek sajátságos szeretettel ragaszkodott a komoly Margithoz, ki az érett nőiesség küszöbön állva, ajkaira illesztett ujjával mintegy hallgatódzni látszott, választ várva, egy régi kérdés sóvárgott válaszát.

Xenia grófnő pedig egyforma szeretettel ölelte keblére mindakettőt, és mig Vera pajkos tündérkemódra kaczagva röpült anyja karjaiba, Margit a

mély szánalommal vegyes anyai szeretet lágy ölén békés pihenést keresett.

Római tartózkodásuk ideje alatt, egy unalmas téli estén, Xenia grófnő egyszerre önkénytelenül felszólalt:

— Édes Margitom, nem énekelnél valamit?

Margit felrezzent, és megriasztott madárkára emlékeztető, ijedt pillantást vetve rá, könyekre fakadt

— Az apám — hebegte Margit — az apám nem szerette, ha énekeltem, mert az mindig felizgatta.

Waldberg Mihály sajátságos ellenszenvvel viseltetett egyetlen leányának hangja iránt, valahányszor ez a szürke ház komor termeiben félénken dudolgatta kedvencz dalait. Az évek hosszu sora még nem aczélozta meg az Istentől és emberektől elhagyatott férfi szivét annyira, hogy megilletődés nélkül meghallgassa ujra Nimovitch eltünt asszonyának lánya dalában felujuló hangját kristálytiszta, szivbe hizelkedő énekének hullámain; az örökre sirba szállt mult emlékei felelevenedtek ilyenkor, és az agg remete lelke halálos kinban vonaglott, midőn arczát kezébe rejtve, maga előtt látta ujra Czeczile bájos alakját, isteni ihlet tüzétől sugárzó arczát, amint gyönyörü feje a zongora fölé hajolt, és gyürüs fehér kacsói, melyeket ő oly gyakran csókjaival boritott, az érintése alatt megremegő billentyükön tovasiklottak.

Feledést keresett, feledését mindannak, ami hajdani szerelméről és életéről beszélt.

Margit sem akarta megbontani a mult árnyainak felidézésével lelke erőszakolt nyugalmát, melyet csak Boris nagy ritkán érkező levelei zavartak meg, ki gyengéd czélzással arra utalt, hogy a háboru mind gyorsabb léptekkel közeledik.

Midőn a tavasz virágai a Campagna mérhetetlen fűtengerében bimbóba pattantak, Boris azt irta:

»Nemsokára találkozom az atyámmal. A czár sürgős ügyben Pétervárra idézte. Ha az idén csatára kerül a dolog, eljövök önökhöz, ha csak egy napra is. Mert látnom kell Margitot, mielőtt orosz és török vér biborlik ujra a Duna völgyének illatos pázsitján.«

Margit édes reménytől dobogó szivvel várta e boldogitó igéret beváltását.

Pétervár utczáin sűrű emberár tolongott, és a legképtelenebb hirek jártak szájról-szájra aznap, midőn Boris ezredes atyja oldalánál a moszkvai állomástól a Nevszky prospektuson végighajtatott. Északi Oroszország gyönyörü, négyhónapos nyarának elején volt az.

A Neva kettétörte a tél jégbilincseit, és a Ladoga-tó hullámai csobogva szakadtak a finni öbölbe. Most, hogy a mezők füve téli álmából tavaszi életre ébredt, mozgósithatták már a hadsereget. Egész Pétervár némán leste a mindenható czár ajkainak azt a végzetes mozdulatát, mely egyetlen egy döntő szóval egy fél millió fanatikus hivőt zudithat rá a törökökre.

Boris sajátságos, komor hallgatásba merült, mialatt nyitott hintójuk a népes utczán tovarobogott. Mig az őszhaju tábornok jobbra-balra viszonozta a katonák tiszteletteljes szalutálásait és kalapot emelt az uton-utfélen bámulatos mennyiségben szembeszökő szentszobrok és oltárok előtt, Boris szemeiben ideges izgatottság tüze lángolt.

»Boris!« »Apám!« csak ennyit rebegtek volt mindketten. Még a kocsiban sem bontották meg azt a tartózkodó hallgatást, mely az orosz előkelőséget jellemzi. Mert a bakon ülő szemfüles inas, valamint a kocsis, titkos kémek lehetnek, kik a legcsekélyebb elejtett szót illető helyen besughatják. És a legkisebb indiszkréczió, a legparányibb vigyázatlanul kiszalajtott szó mindenkinek a fejébe kerülhetett, holott minden más főbenjáró vétkes tett büntetlen maradt, mihelyt nem vonatkozott az északi fegyveres óriás politikai ügyeire.

Midőn a hadügyminiszteriumhoz értek, apa és fiu összenéztek.

— Várok rád, sugta a tábornok Boris fülébe. Visszaküldöm a hintót érted.

— Bérkocsin fogok hazajönni, felelt Boris, és a táborkari tiszt ruganyos léptekkel szökött le a hintóból, és eltünt a katonai főügyosztály komor gránitfolyosóin, hogy rögtön jelentést tegyen megérkeztéről.

Az orenburgi remete pedig lassan hajtatott hosszu ideig elhanyagolt pétervári palotájába, hol

a meglepett szolgasereg félénken várta rég nem látott urát. A neva-parti magányos, nagy palota termeire fagyos komorság árnya borult; de egyetlen egy homályos zuga sem volt oly sötét és vigasztalan, mint a ház urának jégkérges szive, amint szeme az ujján fénylő szerelmi zálogra tapadt ujra.

— Vége, vége örökre, mormogta Milutin, mialatt epedő szivvel várva fia visszatértét, palotájának egyik ablakából némán bámult az ott lenn egymást lökdöső tömegre, az ablakok alatt elsietö boldog párokra, kiknek arczán a szerelem sugara ragyogott.

— Itt az ideje, hogy Boris megnősüljön, mert én már közel állok a sirhoz. Ő a mi családunk utolsó sarja, mert én leszámoltam már az élettel. Neki nősülnie kell, mert nem akarom, hogy a Milutin név kihaljon Oroszországban. Boris a legelőkelőbb, a legbüszkébb családból nősülhet; ő a legszebb lány kezére méltó.

Milutin tábornok, ki hajdan maga is az asszonyok kényeztetett kedvencze volt, pétervári tartózkodásának rövid néhány hete alatt a régi jó barátságnak kezeiből kisiklott fonalát ujra felvette. Az a hizelgő fogadtatás, melyben a czár őt részesitette, nem csekély feltünést keltett udvari körökben, és nem egy szép szőke és barna fejecske izgatottan forgolódva selyemhabos párnáin, epedve nézett elébe a fiatal hős jelzett visszatértének,

kinek friss babérokkal koszorus homlokára hosszu ideig el-elhalasztott kitüntetések koronája várt.

A nagy ezüstóra kilenczet ütött, midőn Boris végre megérkezett, aztán kitárultak a nagy ebédlő szárnyajtajai, és Boris hosszu évek óta először ült ujra szemben atyjával ebben a nagy teremben, mely hajdan zajos vidámságtól visszhangzott. A kimerült utas, kit a hosszu katonai szemle kifárasztott, könnyebbülten sóhajtott fel, mikor apja jelt adott az asztalbontásra, és bevezette őt magánszobájának biztos szentélyébe.

— Megkaptad az utasitásaidat, Boris? — kérdé a tábornok aggódó tekintettel, saját szivartárczáját kinálva oda fiát, kinek arczán a kapott veszedelmes megbizatás komorsága borongott.

Boris tekintete nyugodtan találkozott apja szemével. Hanem keze reszketett, midőn a párolgó feketekávét szürcsölte.

— Igen, irásbeli jelentést kell benyujtanom, és azután türelmesen be kell várnom a döntő parancsot.

— Az idén nem lesz háboru, fiam! — suttogta az apja oly halkan, mintha ez indiszkrét kijelentést még a levegőre se merné bizni. Aztán fiához hajolt, és néhány szót suttogott Boris fülébe, abból, amit a czár titkos magánaudienczián vele közölt. Milutin tábornok egyike volt ama vezérférfiaknak, kik mesterkézzel szőtték az orosz cselszövény-hálót, melylyel befonták a lomha törö-

köt, ki tétlenül otthon rostokolva, Allahhoz könyörgött a keresztény Anglia segitségéért.

— Mindegyikkel könnyen el tudunk bánni, ha egyedül áll, hanem arra nem vagyunk elég erősek, hogy az egymással szövetséget kötött Anglia és Törökország ellen győzedelmesen megküzdjünk, legalább még most nem. Először kell hogy biztositsuk magunknak a Kaukázust; azután a kisázsiai Fekete-tengeren kell hogy biztos talajt nyerjünk; ki kell hogy épitsük a vasutakat Kináig, és az Amurig és India partjait erősségekkel kell körülsánczolnunk, mielőtt szembe szállhatnánk az ellenséges Angliával. Hanem aztán, aztán, a Szofia-mecseten büszkén és diadalmasan lobog majd a fehér-kék lobogó. Jőjj hát velem, édes fiam, jőjj velem Orenburgba, és pihend ki magadat. Kérj hosszabb szabadságot, majd meglátjuk, vajjon fenyveseink üditő gyantaillata vissza nem adja-e neked az ifjui erőt. Neked nyugalomra és levegőváltozásra van szükséged, édes fiam.

— Biztos vagy abban, édes atyám, hogy a nagy háboru elhalasztatik a jövő évre? — kérdé Boris felpattanva és izgatottan mérte végig a termet. Szemeiben örömsugár lobbant fel, és e perczben megfeledkezett minden bölcs óvatosságról, mert a távol ködéből két bánatos szem ragyogott feléje és egy édes hang, a legédesebb e földön, sugta a fülébe:

— Várok, Boris, várok. És hiven őrzöm a gyűrűjét.

— Saját szememmel láttam azt az irásbeli rendeletet, amely megtiltja Ignatieff tábornoknak, hogy egy lépéssel tovább menjen, és kenyértörésre vigye a dolgot. A hadsereget előbb gondosan fel kell fegyverezni, és mindent titokban elő kell készíteni a jövő évi dunavölgyi hadjárat czéljából. A wladi-kaukázi vasutak szállitóképességét is meg kell kétszerezni. Ha Kars-t és Batuum-ot nem ejtjük birtokunkba, nem nyomulhatunk előre Merv-ig és Taschkendig, amire jövőben szükségünk lesz. A bakui kiapadhatatlan petróleumforrás kezünkbe adja az ázsiai piacz fölötti felügyeletet, meg a jövőben épitendő sivatagbeli vasutak részére a tüzelőanyagot. Nem, Boris, a háboru még a jövő ölében szunnyad. Ez a czár saját elhatározása. Hanem őrizd e titkot szived legmélyében.

— Akkor hát szabadságot kérek — jelentette ki Boris komolyan.

— És eljösz velem Odenburgba? — kérdé a tábornok sóvár kiváncsisággal, mert titokban azon törte most a fejét, hogy vehetné rá a fiát valami fényes, nagy nevéhez méltó, házasságra.

Az ezredes nyugodtan tekintett atyjának arczába.

— Előbb Olaszországba, Rómába kell mennem — válaszolta lassan, vontatottan, mintha valami láthatatlan varázs csikarta volna ki belőle e szavakat.

Milutin vasmarka oly hirtelen szorult össze,

hogy a filigránszerkezetű kávéscsésze szilánkokra pattant. Szemei villámokat szórtak.

— El *kell* menned? És miért? — kiáltott föl az ősz nemes lángoló szemekkel, mert érezte, hogy itt egy hozzá hasonló erővel áll szemben. Eddig még nem mérkőzött meg apa és fiu; életpályájuk simán haladt egymás mellett; de most fia hosszu drezdai tartózkodását uj világitásban kezdte látni.

— Tán valami asszony? — mormogta a tábornok.

— Becsületbeli dolog — válaszolt az ifju ezredes erélyesen, mialatt önkénytelen merev tiszteletteljes katonai poziturába helyezkedett a tábornok előtt.

Milutin büszke szivében dermesztő félelem fagyasztotta meg a vért, és a multak bosszuló ostorától való rettegés reszketett jéghideg hangjában, midőn tehetetlen dühtől elfehéredett ajkakkal rebegte:

— Remélem, nem valami becstelen dolog! A komor tábornok e perczben megfeledkezett arról, hogy az ő vállait terheli a multak gyalázatának legnehezebb terhe.

— Magyarázd meg a szavaidat — szólt Boris tiszteletteljesen, de oly hangon, amelyből Milutin megérezte, hogy az a fiui kötelék, mely Borist annyi hosszu éven át feltétlen engedelmességben hozzáfüzte, most annyira megfeszült, hogy közel van a pattanáshoz.

— Miért akarsz elhagyni? Hogy Waldberg Mihálynak, az elhunyt lengyel árulónak névtelen gyermekét nőül vegyed? Annak a férfinak a leányát, ki orosz aranyért elárulta és bitóra meg börtönre vitte a lengyel nemességet? Ha ezt az őrültséget szándékszol megcselekedni, apai átkommal sujtalak. Soha nem léped át többé az én házam küszöbét, amig élek; nem vagy a fiam! Egy névtelen kalandornő . . .

Midőn a dühében őrjöngő tábornok egy percznyi szünetet tartott, hogy megfigyelje apai tiltakozásának hatását, kinos feljajdulással rogyott vissza karosszékébe.

Mert egyedül volt a szobában! Boris szemének utolsó esdeklő pillantása egész éjjel kisértette a kétségbeesett apát, aki hiába leste hajnalhasadtáig fiának visszatértét.

A halvány tavaszi nap első sugarai kibontakoztak már a Neva szürke ködéből, de az elhagyatott apa szive nem lágyult meg.

Három nappal később a hadügyminiszter a magántanácsterem előszobájában találkozva Milutin tábornokkal, félrehivta őt, és jelentőségteljesen suttogta a fülébe:

— Kedves barátom, egyedül azok a nagy szolgálatok, melyeket Boris fia eddig tett a hazájának, valamint megviselt egészségének tekintetbevétele inditotta a czárt arra, hogy fiának a katonai pályától való visszavonulását megengedje. Nagy

veszteség ez a hadseregre nézve, és saját pályájának is nagyon sokat ártott vele.

Milutin némán bámult a hatalmas miniszterre és mélyen, nagyon mélyen meghajtva magát, mintegy álomba merülve fordult ki a téli palota kapuin.

— A külügyi hivatalba! — rivallt rá a kocsisra.

A kocsis, ki ura parancsára őrült vágtatásra serkentette a megijedt lovakat, meglepetten tapasztalta ura arczán oly izgatottságról és tépő kinról tanuskodó kifejezést, aminőt soha, még eddig soha, még a legvéresebb és legkétesebb ütközet pillanataiban sem látott.

— Az ezredes ur külföldre szóló utlevelét már két nappal ezelőtt állitottuk ki és ő személyesen vette át, szólt alázatosan hajlongva az öreg hivatalnok, kihez a kétségbeesett szinlelt apa közönnyel fordult felvilágositás végett. Én nem is tudtam arról, hogy az ezredes ur kilépett a hadseregből, mig az utlevelét ki nem állitották, hol már czivilként szerepelt. Nagy csapás ez a hadseregre nézve, tábornok ur. Egy jövendőbeli tábornok, a czár kiszemelt szárnysegédje. Mind e méltóság várt reá és tán még ezeknél is nagyobbak. Ilyenek a fiatalság szeszélyei.

De Milutin nem válaszolt.

Egy perczczel később Milutin hintaja végigrobogott már a Neva partján és magával vitte a kétségbe-

esett apát, kinek megszakadó szive egyre azt hajtotta: Örökre lemondott az állásáról és elhagyta Oroszországot. Örökre . . . És valami tompa visszhang azt felelte: Örökre.

Egy héttel ezek után Xenia grófnő nyaralójának ablakánál állott és búsan merengett el az ódon leonini város mögött lealkonyodó nap biborán. Kezében egy felbontott sürgönyt szorongatott és halaványarczán nagy szomoruság ült.

— Mintha a nemezis árnya nehezednék mindenkire, a ki egyszer átlépte a szürke ház átkozott küszöbét. Miért ez a hirtelen összekoczczanás? Milutin Boris nehezen szerzett babérja, fényes pályája oda van. Szegény Margitom, valami engesztelhetlen bosszu lesujtó szelleme lebeg a feje fölött.

Lenn a kertben Margit sötét gyászruhájára még sötétebb árnyékot vetett az omlatag fal, mely elporlott rómaiak hamvai fölött épült.

— Nem merem neki megmondani. Nem merem! Nem lehet — nem szabad őt boldog szerelmi álmaiból fölriasztani. Rettenetes, rettenetes! Valami borzasztó összekoczczanás Vassili és a fia között. De vajjon miért? Xenia grófnő ujra meg ujra elolvasta a sürgöny rövid szavait.

»Boris beadta a lemondását és külföldre ment. Az Istenért birja őt arra, hogy vonja vissza lemondását. De titokban tegye. Ne emlitse nevemet. Őrültség ez tőle és bukására vezetne, nekem pedig a szivem szakad meg. Ön az egyetlen, ki meg tudja inditani a

szivét. Sürgönyözzön nekem. Őrködjék felette. Ő kétségbe van esve. De nem szabad magyarázatot adnom. Családunk örökre meg volna becstelenitve.

Vassili«.

A nemes grófnő lehorgasztott fővel bámult a sorokra. Ez a váratlan csapás tönkretette szivének legszebb álmait, melyek ama szép nap reményével kecsegtették, midőn szeretett nevelőlánya a boldogság verőfényében sütkérezik majd, midőn torkába fojtott hangja rabságból kiszabadult dalosmadárként örömrepesve gyujt rá bánátszülte aranysugaras szerelmének ujjongó hymnuszaira.

— A háboru sötét fenyegető réme még egy esztendőre elhalasztatott, mondogatta Xenia grófnő magában, mialatt szeme szeretetteljesen csüggött Margit karcsu alakján, mely fehér öltönye redőitől folyva, végig lebegett az olajfák során, mintha ő volna e forrás jóltevő Egeriája. A fiatal leány szemében uj titkos aggodalom fájó kinja sötétlett. Mert most már nyilt titok volt, hogy az orosz hadsereg nem indul háboruba; de a szerelmes orosz tiszt még mindig nem érkezett meg és Margit halovány ajkait ifju szivének női büszkesége némitotta el.

Nap nap után mult — se hir — se levél és a büszke leány Vera meleg rokonszenvét is kerülte, kinek villámló szemeiben el nem sirt, de kicsorduló félben levő könyek csillogtak. Csak egy hónap választotta el most Margitot attól a naptól, midőn

Bellogioban szembe állhat azzal az egyetlen lénynyel, a ki beismerte, hogy ő a multak lepecsételt szent titkainak letéteményese.

És amint Margit egyedül bolyongott most ott lenn a kert virágba borult lombjai között és némán nézte, mint hullanak a tavaszi bimbók illatozva piczi lábai elé, lepergésük sohajos zizegése azt látszott suttogni: »Soha többé! Soha többé.«

— Nem szabad válaszolnom öreg barátom e felszólitására, mondogatta a grófnő magában; várnom kell, mig Boris maga jön ide. Csak egy lény van a világon, aki most segithetne rajtam. Ah!

És Xenia grófnő egy, agyában felvillanó eszmétől vezérelve sietett iróasztalához, mert az az orosz napilap, melyet az imént félretolt, midőn a kapott sürgöny oly irgalmatlanul zavarta volt meg lelki nyugalmát, Dournoff Alexis tábornagy Moszkvába való érkezéséről hozott hirt, aki hat havi szabadságot kapott. A sors meghallgatta imáját.

— A moszkvai katonai főparancsnok minden levelet rögtön kézbesit a kaspi tenger mellékéről visszatérő hősnek. Igen! Igen! Rögtön sürgönyzök Dournoffnak. Ő az egyetlen, a ki visszatéritheti Borist arra a pályára, mely egyedül méltó egy Milutin nevére. Mert Boris a trón lépcsőin született. És Dournoff az egyetlen, ki ezt a két kemény és makacs szivet szeretetben füzheti ujra egymáshoz.

Xenia grófnő lázas izgatottsággal hajolt iró-

asztala fölé és azon volt, hogy sürgönyének tartalmát oly szavakba öltöztesse, milyeket csupán Dournoff maga tudjon értelmezni. Halk nesz bontotta meg szobájának csendjét és Xenia grófné felvetette a szemét, amint az ajtó nehéz függönyei szétnyiltak.

Az olasz majordomo meglepett arcza nem gátolhatta volt meg Milutin Borist abban, hogy Xenia grófnéhoz utat ne törjön magának, aki felszökve ültéből, mindkét kezét feléje nyujtva, üdvözölte váratlan vendégét.

— Boris, Ön itt! kiáltá Xenia zavarodottan és hangjában megrezdült az a mohó kiváncsiság, hogy megtudja ajkairól azt a szomoru történetet, melyet arczáról leolvasott. Boris komoran hallgatott, de szemében sajátságos szenvedélyes tüz lobogott.

— Margit itt van? kérdé végre, mialatt lángoló szemekkel kereste a szeretett nő alakját a nagy szalonban. Rögtön kell, hogy beszéljek vele.

De Margit nem volt jelen és szivének dobogása elállt.

— Boris, Ön beteg? Szóljon hozzám, kiáltott a grófné aggódva és átkulcsolta Boris hideg kezeit; de Boris szemei e perczben az ablakon keresztül megpillantották a fiatal leányt és egy vad szökéssel kiiramodva az ajtón, kinn termett a kertben és önfeledt szenvedély őrjöngésével ölelte keblére a fiatal leányt, még mielőtt az felvethette volna a szemét.

Margit ajkáról nem hangzott fel üdvözlő szerelmi szó; szivéhez szoritva remegő jobbját, tört

liliomként borult eszméletlenül Boris karjaiba. Csupán a csobogó szökőkut zengő rhytmusa kisérte fuvola hangjával a szerelmes ifju szivének dobbanásait, amint ajkai a szerelem édes, éltető, mámoritó szavait suttogták, melyek biborhullámokat kergettek csakhamar a fiatal leány holthalvány arczába.

Mialatt Margit ajkai lángban égtek Boris csókjaitól, Xenia grófné könyekre fakadva térdelt imazsámolyán.

Boris szeme merőn tapadt arra a vékony karikagyürüre, melylyel eljegyezte magának szive szerelmét.

— Azt igérted, hogy várni fogsz rám, én szerelmem. Eljöttem, hogy magamévá tegyelek . . Elviszlek egy oly országba, melyben a multak keservei nem vetik többé árnyékukat reád. Enyém lészsz, enyém örökre.

Boris arcza lázban égett, kezei remegtek és a megijedt leány reszketett jéghideg ölelésük alatt.. Félénken nézett a szemébe és szive elszorult.

— Háboru lesz? El fogsz hagyni? Mi történt?

— Ne kérdezz? felelt az orosz. Eltemettem a multat. Szabad ember vagyok . . Ezentul csak benned, csak melletted fogok élni; kiléptem a császár szolgálatából és nőül vehetlek még ma. Szabad vagyok, szabad!

— És az atyád? rebegte Margit elhalványodva és egy lépéssel hátrált. Tudja ő, hogy itt vagy és hogy milyen szándékkal?

Lázasan lüktető ifju szivében fölébredt annak az átoknak az emléke, melylyel Waldberg Mihály Milutin nevét sujtotta. És ugy érezte, mintha a sirból feltámadó apjának hideg keze belemarkolna szivének legérzékenyebb hurjaiba és mintha egy tompa hang azt kiáltaná:

— Megállj!

— Nekem nincs apám, válaszolt Boris komoran és átölelte a fiatal leány karcsu derekát. Én most csak egyet kérek az Uristentől, a te életedet, — a te szerelmedet, — a mi egybekelésünket.

És a kimerült utas növekvő kétségbeeséssel nézett Margit szemébe, mert a szerelmes éles tekintete a fiatal leány mélabus szemében a boru árnyait látta sötétleni. Örökkévalóságnak tetszett neki az a rövid néhány pillanat, mig Margit felvetette ujra a szemét, melyekben oly kinos fájdalom tükröződött, hogy Boris szive majd megszakadt. Margit leroskadt a szökőkut melletti csonka oszlopra és mindkét kezébe temetve arczát, keserves zokogásba tört ki.

— Boris, édes Borisom, soha sem fogok én szeretni senki mást, csupán téged egyedül, zokogta. Oh Istenem, most tisztán látok, te miattam váltál meg fényes pályádtól. Tudom, hogy te nem nősülhettél volna császárod engedélye nélkül. Büszke családod ősi nevének régi dicsősége sulyos teherként nehezedik rád. Te vagy családod óriási vagyonának egyetlen örököse és te vagy az utolsó, ki vérrel szerzett méltóságait örökölheti.

— Boris, én vártam rád, folytatta reszkető hangon, hanem a fenyegető felleg leszakadt. Te nem veheted nőül a névtelen leányt, ha tönkre nem akarod tenni nevedet és pályádat. Nem! Nem! Ez soha sem történhet meg. A régi multban valami jóvá nem tett hiba rejlik, valami le nem vezeklett bün sötét terhe, mely szerelmünkre sulyosodik. Nem szabad ennek megtörténnie. Várni fogok addig, mig büszkén és nyiltan kebledre ölelhetsz. Várok addig, mig meg fogom tudni elvesztett anyjám történetét, mig az a nő, a kit feleségül akarsz venni, mocsoktalan kezét nyujthatja neked, melyet be nem szennyez az a gyalázat, mitől büszke apád retteg. Nem akarlak levonni magammal a porba. Soha! Ha szenvedni kell, egyedül akarok szenvedni.

— Az Istenért, Margit, te nem tudod, mit mondasz. Most csak egy élet, egy szerelem áll előttünk. Te az enyém vagy, az enyém; drága szempárod néma fogadalmánál; imádott ajkaid szerelmes szavainál, hattyukebled alatt dobogó hű szived szerelménél fogva.

És a szerelmes férfi ölelő karjait nyujtotta feléje, mig hangjában vihartépte lelkének izgatottsága reszketett.

— Édes uram, Istenem, nem tárhatom föl előtte apja életének sötét titkait! Én drága szerelmem, ártatlan egyetlen galambom, suttogta rettegéstől megdermedt szívvel.

— Egy hónapig kell még várnom, mig Bellagio kapui megnyilnak előttem, Boris, szólalt meg Margit szeliden. Lehet, hogy búbánatba belefáradt szivem meg fog szakadni a multak leleplezett titkainak sulya alatt. Lehet, hogy sohase leszek a tiéd. Hanem én igaz őszinte leány vagyok. Olyan leány, a ki neked odaadta szivének egész szerelmét, egész szivét; mindent, a mit adhattam annak, aki kedves előttem. És mindezért nem akarom tönkre tenni az életedet. Nem akarlak látni mint édes hazádtól idegenül elszakadt hontalant; nem akarlak látni mint pályavesztett, rangjától megfosztott hajótöröttet. Szabad vagy, Boris, szabad vagy mindaddig, mig büszke apád szive ujra megnyilt neked, mig a czár maga megadja neked azt a jóvahagyó szentesitést, mely családodnak és nevednek a jövőben is a te rangod méltóságait biztositja.

Boris felvetette a fejét, hogy félbeszakitsa utolsó reményeinek e halálitéletét.

Egy hideg kis kéz lopódzkodott jobbjába.

— Én tudtam ezt! Ettől rettegtem! Vedd vissza a jegygyürüdet, folytatá Margit zokogásba fuló hangon. Bellagioba megyek és drága szeretett anyám emlékénél esküszöm, hogy örökre el fogom rejteni bánatomat a zárda falai mögött, melyek egy egész életre bezárulnak mögöttünk, ha mocsoktalan nevet nem adhatok neked hozományul.

Végtelen szomoruság szorongatta vaskapcsokkal Boris szivét, midőn Margit elosont mellőle és ő

egyedül maradt a csobogó szökőkutnál, melynek árnyas hűsében a szerelmes leány oly sok hosszu napon át várta őt. Lázas kezei görcsösen szorongatták anyjának jegygyürüjét és a teljes elhagyatottság leverő tudata fogta el lelkét, mert tudta azt, hogy a büszke leány nem fog meghódolni szenvedélyes akaratának.

A csillagok felgyultak már az égen, midőn a grófné gyengéd erőszakkal rákényszeritette, hogy hagyja el azt a helyet, melyen lába órák óta gyökeret vert.

— Hol van Margit? sugta rekedt hangon.

— Vera őrködik mellette, Boris, válaszolt Xenia grófnő szomoruan.

— Grófnő, mondja el nekem a multak rettenetes titkait. Ha könyörületet ismer, annak az Egy Istennek a szent szerelmeért, ki ott fönn székel felettünk, szóljon és kimélje meg a szegény gyermek szivét ettől a tépő kintól, mely most reászakadt. Mondja meg neki, hogy egyedül mentem el Nimovitchba. És ott fogom bevárni az ő üzenetét, mely vagy a mennyekbe emel, vagy a pokolba sujt.

Margit kétségbeesésszülte önmegtagadással rejtőzködött el a vigasztalhatlan szerelmes előtt.

— Mondja meg neki, hogy mindent meg fog tudni az ön ajkairól, válaszolt Xenia grófnőnek. Boris tudja, hogy az ő szerelmén kivül más férfi szerelme meg nem nyerheti a szivemet. De ha az Isten, a ki az apák büneit bünteti hetediziglen, egy

nagy áldozatot, egy egész élet áldozatát, kivánja, akkor legyek én az egyetlen, a ki a bánat fellegbe borult utait járom. Nem fogom tönkretenni az ő életét. Ha alacsonyszármazásu vagyok, ha a gyalázat névtelen szülöttje vagyok, nem huzom őt magammal le a porba.

Boris Nimovitch magányos tavának partjai felé vette utját, ott bolyongott némán az ódon kastély termeiben. Körötte a természet is búsúlt és a zizegve lepergő levelek a távoli szeretett nőről regéltek, kinek bátorsága volt ellenállani szive égő szenvedélyének.

Pétervár fényes névamelléki palotájában pedig a halovány, beesett arczu ősz apa némán hallgatta Dournoff tábornok komoly szivhezszóló kérleléseit.

— Nem tehetek semmit, rebegte kétségbeesetten. Olvasd el Xenia grófné levelét.

— Én nem tehetek semmit, azt irta a grófnő. Boris kereken megtagadta a Milutin tábornokkal való találkozást. Csak egy van hátra. Az a mi Péter várott történt, azt Nimovitchban meg nem történtté kell tenni. Valakinek engednie kell a büszkeségéből, mielőtt az őrülés vagy öngyilkosság meg nem fosztja a Milutin családot utolsó örökösétől.

És Milutin gyöngesége felett szégyenkezve sütötte le szemét, midőn halkan rebegte: Tehát Istenbe és a jövőbe kell biznom. Én nem mehetek Nimovitchba, én nem akarok Nimovitchba menni.

Dournoff tábornok az emlékezet derengő világ-

gánál Milutin lelkébe látott és sejtette, hogy mi az a remegő félelem, mely az agg harczos szivére nehezedik.

— Nem mer a multak kisértő szellemével szembe szállni, mondogatta magában a hű barát, midőn elutazott és magára hagyta a mélyen sujtott apát.

OSZK

II. FEJEZET.

A multak átka.

Dournoff Alexis tábornok bosszusan dobta félre az imént kapott leveleket, melyeket a Yacht-klubban türelmetlen kézzel bontott volt föl és viszonozta régi fegyvertársainak üdvözléseit. Mindnyájan kiváncsian tudakozódtak nála, hogy miért halasztották el a háborut. De Dournoff tábornok mindenütt mosolyogva azt válaszolta: Azt magam is szeretném tudni. Azért jöttem haza. Hisz én messze Ázsiát lakom. Mit tudtok nekem mesélni?

— Örülni fogok, ha ujra Taschkendben leszek, mormogta magában Dournoff. Én ugy sem tehetek itt semmit. A kezem meg van kötve. Xenia grófnő kérései hiábavalóknak bizonyultak. Milutin tábornok eredménytelenül járt el a hadügyminiszteriumnál. Ha még a nagyherczeg sajátkezü felhivása sem birhatja rá Borist, hogy ujra szolgálatba lépjen, akkor meg kell várnunk azt, mig e két aczélember vagy meghajlik, vagy megtörik.

A pétervári előkelő társaság nyiladozó leánybimbóira is fagyasztó dérként hatott ez a hir.

Szalonokban és katonai körökben egyaránt siratták a veszteséget, mert a nagy reményekre jogositó ifju hős barátai gyászolták a vakitó fényességü pálya félbeszakadását.

— Ama ravasz, hizelkedő aszonyi ördögök egyikének a műve lehet ez, kik bennünket megcsalnak, mialatt mi térdre borulva imádjuk őket. Valami pokolszivü asszony üldözte el szegény Borist Lengyelország magányos erdeibe, mormogta Tchernajeff ezredes dühösen. Nem adok Milutinnak több mint egy évet, hogy vagy főbe lövi vagy halálra issza magát.

Boris nem adott életjelt. A hadügyminiszter legékesszólóbb felszólitása sem élesztette új tüzre a nimovitchi önkénytes remete nagyravágyásának kialudt szikráját. Boris hideg közömbösséggel ennyit válaszolt csak a hadügyminiszter hivatalos felszólitására :

— Én önként áldoztam fel életem legszebb éveit a czár szolgálatának. Véremet ontottam érette. Most más léphet a helyembe. Ha pedig kitör jövőre a háboru, a közkatona fegyvere ugyanazt a szolgálatot teszi nekem, mint a vezér kardja és a czárért meghalhatok mint egyszerü közkatona is. A rang keveset határoz a csata hevében. Mind igazszivü hű orosz alattvaló, nem fogom elmulasztani a kötelességemet. Hanem kerekem visszautasitok minden katonai rangot a hadseregben.

Ezt a szilárdan kijelentett elhatározását a miniszter, Milutin régi bajtársa, titokban közölte a

tábornokkal és keservének kelyhe csordultig tett meg. Időközben egy szomszéd nagyherczeg a Czarevna megbizásából egy házassági frigyre czélozva, mely Milutin nevének fényét még emelné, óvatosan tapogatódzott az öreg tábornoknál, de ez fájó szivvel kénytelen volt bevallani, hogy fia elidegenedett már tőle. Milutin Vassili szótlan bánatába begubódzva, ugy tett, mintha Dournoff tábornok és Xenia grófnő hallgatását észre sem venné; de szive mélyében érezte, hogy ő most egyedül áll a világon. Mert mindnyájan, kiket azzal bizott meg, hogy téritsek jó utra tőle elszakadt fiát, Borishoz pártoltak és ő neki nincs több barátja.

Elhatározta tehát, hogy visszatér orenburgi magányába. De az elutazása előtti éjjelt néma lelkifurdalás tépő kinjai között virrasztotta át. Szeme merőn tapadt fiának életnagyságu arczképére, ki ifju szépsége virágában mosolygott feléje, mintha ajkai ékesszóló kérésre nyilnának.

De az apa szive hajthatatlan maradt és az arczképtől elfordulva, kitekintett az ablakon. A fehérfényü csillagok ott ragyogtak a Néva zajos hullámtükrén és Milutin a házra boruló mély csendben kisérteties szellemhangokat vélt hallani az üres nagy termekben.

Eszébe jutott szép gyermekfelesége, kinek arcza oly viaszsárgán és mereven nyugodott volt e nagy teremben felállitott diszes ravatalon. Aztán később Boris, az anyátlan gyermek, vig ujjongásával

verte föl a magányos kihalt termek siri csöndjét. A sugarasszemü apród, a vig fiatal hadnagy, ki gárdista egyenruhájában oly büszkén hivalkodott, a mult mind e könyörületért esdeklő emlékei ébredtek föl az utolsó éjszaka hosszu óráiban a tábornok büszke szivében.

— Boris, suttogta halkan, Boris! De csak halk visszhang felelt rá. Nem merek elmenni hozzá Nimovitchba. Mert nem mondhatok el neki mindent. Életem bűnei keserü gyümölcsöket érleltek.

Az ólomszürke virradat nem volt fakóbb az agg apa arcánál, kinek szeméből kilobbant a sugár a lefolyt hetek nehéz megpróbáltatásainak sulya alatt. Visszatért az Ural hegyek komor magányába. Csupán felséges ura előtt hajtotta meg magát mély alázattal, midőn bucsut véve, azt rebegte:

— Felséges uram, életem, kardom, tapasztalataim mind szolgálatára állnak, hogy helyettesitsem fiamat, ki, ugy látszik, elfelejtette az apját.

Ezalatt Róma fellegtelen ege alatt Xenia grófnő aggódó szivvel várta Margit és Mazzana asszony első találkozásának eredményét.

— Isten legyen velem. Most ki fog derülni a való, sohajtotta fel Xenia grófnő, midőn befejezte Mazzana asszonyhoz intézett levelét.

— Egy nő szerelme, élete, becsülete, egész földi boldogsága függ az ön szavaitól. Ezt irta volt levelében. És Isten legyen oly irgalmas ön iránt, mint

amily irgalmas ön lesz ezzel a boldogtalan árvával szemben, ki az ön kezéből kéri most lelki üdvösségét.

A nagy művésznő ugyanabban a szobában, hol Margit feje az ő keblén pihent meg, olvasta el e sorokat, melyek kétélü kardként hatoltak szivébe és rövid néhány nappal ezután a kitüzött nap előestéjén Bellagio urnője karjaiban tartotta már a zokogó leányt.

A nap alkonyodóra szállt és mindketten némán bámultak a biborba borult égre és a lábaiknál égszin kékben álmodozó tóra, melyen egy gőzös siklott tova, hosszu ezüst hullámbarázdákat szántva. A hajó fedélzetéről vig zene hangzott fel, melynek elhaló hanghullámai lágyan rezegtek a viztükör felett. A kertből virághimes narancsfák árasztották illatukat és az olajfák hamvasszürke zöldje sötétlett messziről. Como mohlepte várfalai, melyek fölött ódon őrtornyok nyultak égig, fenséges méltóságban magaslottak fel az ezüsttükör felett és a fellegekbe nyuló templom tornyáról mélán rezdült meg az estharang. Lágy esti szellő hozta szárnyain a borostyánindás romok dalos madarainak énekét és Margit ajkai önkénytelen suttogtak: Ez a földi paradicsom.

Mazzana asszony le nem tudta venni a szemét Margitról és szivét nehéz kinos küzdelem dulta fel. E pillanatban csábitó kilátása nyilt egy szebb jövőre, mit ez édes gyermek szeretete aranyozhatna

be. Ha ő az apa bűnének, az anya vétkének lesujtó titkát elhallgatná, a szeretetnek minő illatos virága pattanhatna föl e gyermek bimbószivéből, kit anyai szivére ölelni rógyott. Valami utat-módot, valami kibuvót kellene találnia, hogy a valónak keserü megtudásától óvhassa az anyátlan gyermeket, a kire az évek hosszu során át szivében összetorlódott szeretetet pazarolni óhajtotta.

Oh hogy szeretett volna őrködni szűzies álma fölött, hogy szerette volna megcsókolni tiszta homlokát.

— Módot kell találnom rá, akarom! kiáltotta föl a művészet ünnepelt királynője.

— Igen, Margit, ez földi paradicsom, de ön még ragyogóbbá, még mosolygóbbá tehetné, ha akarná. Békében és boldogságban élhetnénk együtt itt. Szerethetnők egymást és szép életet élhetnénk. Hallgasson rám, gyermekem. Ne nézzen vissza a multba. Én otthont ajánlok föl önnek az én házamban és ön az óhajtott szeretetet megleli az én szivemben. Ön sokat szenvedett a lefolyt esztendőben, gyermekem. Maradjon itt nálam. És igyék Como levegőjének búfelejtető Letheforrásából.

Waldberg Margit homloka elborult, midőn halkan válaszolt:

— Az én életem nem a magamé. Nekem egyetlen szent kötelességem van; az, hogy megtaláljam az anyámat, a ki engem szült, hogy a

sirjára boruljak, ha meghalt. Hogy azt mondjam neki, ha él, bárhol legyen is: Anyám, hadd osztozkodjam keservedben. Mert tudom, hogy a mult viharos, szomoru és felleges volt. Minek nekem a sok kincs, arany; mit ér nekem a szeretetteljes oltalmazás és vezérlés, ha az anyám, a ki engem a világra szült, epedve sóvárog gyermeke szeretete után? Nem, ő nem fog hiába sóvárogni. Ön holnap el fog nekem mondani mindent. És én mindent meg fogok hallgatni. Mert még valaki vár és szenved és eped. Boris a nimovitchi kastély csendes magányában várja azt a pillanatot, midőn menyasszonyának nevezhet. Nem bánom, akármilyen szegény, akármily elhagyatott, akármily világunt lesz is az anya, kit a szivemre szeretnék ölelni; oda fogok borulni a lábaihoz és azt fogom rebegni: »Anyám, messze Volhyniában lesz a te hazád, ott Borisnál, ki nemes férfias szivének lázas dobogásával vár bennünket.« De ha a névtelenség gyalázatától nem menthetem föl azt a nőt, kit Milutin Boris feleségül akar venni, akkor — itt arcza ünnepélyes komolyság kifejezését öltötte.

— Ne fogadjon fel elhamarkodottan semmit! kiáltott föl Mazzana asszony könybelábbadó szemekkel. Várjon, gyermekem, várja be az isteni gondviselés végzését. De Margit elszántan folytatta:

— Akkor az apáczafátyol alatt meg fogom találni azt a békét, mely örökre véget vetend e

végzetes szerelem minden álmainak, mely már-már félig-meddig tönkretette Boris pályáját. El kell, hogy felejtsen!

El fog felejteni!

Aztán hirtelen mozdulattal Mazzana asszony előtt térdre borulva, átkulcsolta az izgatott asszony remegő kezeit!

— Oh! ön, egyedül ön lebbentheti föl a multakat rejtő titok fátyolát. Nem törődöm magammal. Csak Borisért könyörgök. Oh ha ismerné őt; ő oly jó, oly őszinte, oly nemes. Az én kedvemért, a mi szerelmünk kedveért daczolt gőgös apjának haragjával. Oh hallgasson meg! Milutin tábornok Pétervárott van még. Még nincsen késő. A czár visszaadhatja Borisnak a rangját és a méltóságát. Csak néhány szavára van szükségem. Elmondok önnek mindent. Nem titkolom el azt a szerelmet, mely életemet betölti. Mert Vera elmondott nekem egyetmást, amit az anyja elhallgatott. Ön ismeri az öreg tábornokot. Tudom, érzem! Tudom, hogy ő hajolna az ön szavára.

— Oh asszonyom, esdekelt Margit szivreható hangon, irjon neki! Mondja meg neki, hogy az én Borisom élete valóságos pokol és hogy azzá csak apjának büszkesége tette, ki fia, az utolsó Milutin, számára a legelőkelőbb házasságot követeli. Hanem ő engem oly nagyon szeret. Oh ha láthatná a mi szenvedéseinket. Nem kivánok én vagyont. Nem kivánok én rangot. Csak azt ki-

vánom, hogy az apa áldásával fejemen mehessek el oda, a hol a fia szerelemittasan vár rám. De én nem akarok inni a boldogság kelyhéből, ha ez a szeretett férfi romlását vonná maga után. Mondja el annak a komor, hideg embernek az én bús történetemet. Mondja meg, hogy az én szerelmem Isten kegyelmétől nem kiván mást, csak Boris boldogságát.

— Ugy-e ön fog neki irni? zokogta Margit. Ön ismerte az anyámat. Egész lelkem, szivem, életem az ön szavától függ. A czár bizonyára meg fogja adni az ő beleegyezését, ha Milutin tábornok kéri. Vera elmondta nekem, hány szerelmes szivet boldogitott már a felséges pár. Ők meg fogják hallgatni esdeklésemet. Hanem előbb kell, hogy az apa ujra karjaiba fogadja a fiát. És ő meg fogja tenni, ha ön irni fog neki. Beszéljen neki az anyámról. Oh egy anya szive könyörögne érettem, de nekem nincs anyám. Oh legyen ön e legválságosabb napon anyám nekem! Boris élete forog tán koczkán. Mert én rettegek az életeért a nimovitchi elhagyatott magányban. Jövendő boldogságom ettől függ. Oh Istenem, igérje meg, hogy irni fog, és megkérleli ezt a zord apát, bocsásson meg fiának, kinek egyedüli büne az, hogy engem szeret. Az apa kérelmére a czár ez egyszer ki fogja nyitni azt a vasgátat, mely engem kizár. Anyám emlékéért, kit ön ismert, kit én soha nem zárhattam szerető karjaimba, kérem, irjon a tábornoknak

Hisz ön is szeretett; ön is elvesztette, a mit szeretett; erről tanuskodik visszavonult élete.

Egyszerre csak az esdeklő lány ijedten szökött fel és saját bajáról megfeledkezve, keblére ölelte Mazzana asszonyt, ki holthalványan visszahanyatlott székébe és vonagló ajkakkal suttogta.

— Az Istenért, hallgasson. Nem tudja, mit kiván. Nem lehet! Nem lehet! Arcza eltorzult és aztán egyre azt rebegte: Mindent, csak azt nem. Neki nem! Neki nem! Soha!

Siri csend állt be és Margit Mazzana asszonyt, ki roskadozva kapaszkodott karjaiba, reszketve vezette be a nyaralóba, hol Albertné aggódva várta őket.

— Nincs semmi bajom, édes gyermekem, nyugtatta meg őt Mazzana asszony, csak afölötti fájdalmam, hogy szenvedni látom. Gondolkoznom kell, hogy lehetne önön segiteni, gyermekem. Mert az, amit kér, az lehetetlen.

És Mazzana asszony magával vitte Margitot szobájába, hol hosszu átvirrasztott éjszakákon hiába tünődött volt azon, hogy lehetne Waldberg Mihály gyermekét boldoggá tenni.

— Hallgasson ide, drága gyermekem, szólalt meg a művésznő halkan. Utat, módot fogok találni, hogy segitsek a helyzetén. Nem ugy, a hogy ön akarja, de az én módom szerint. Ma éjjel fogok rajt gondolkodni. Holnap délben be fogom váltani adott szavamat. Meg fogja tudni azt, a mit eddig

szivem mélyén rejtegettem. Hanem csupán egy feltétel alatt lebbentem föl a multak fátyolát. Nem szabad, hogy kérdésekkel faggasson. Elmondom azt, a mit elmondanom szabad; nem fordult hiába az én szerető szivemhez. A mi pedig titok marad, azt bizza rá Isten szent akaratára és ma este, ma este legyen ujra az én drága, vidám kis leányom, legyen ma boldog itt velem. Ez az egy est legyen teljesen az enyém. Holnap az ön napja lesz egészen. Most pedig hagyjon magamra, édes gyermekem, amig be nem hivom. Egy órahosszat magamra kell maradnom.

Margit meglepetten tapasztalta, hogy mig az ajkára tapadó ajkak a legforróbb szeretet hevében lángoltak, a kezek, melyek picziny ujjait átkulcsolták, a jégnél is hidegebbek voltak.

Aztán lassú léptekkel haladt végig a termeken a nagy szalonig, hol Albert asszony aggódó kiváncsisággal várta őt. Margithoz csatlakozva, együtt járták be a kert illatos berkeit és Margit fülében egyre csengett Mazzana asszony szenvedélyes hangon tett utolsó igérete.

— Ő is szeretett és szenvedett, gondolta magában a fiatal leány, amint szeme merengve tapadt a tó zafirmélységét födő hullámtükrön, melyet a távolból felgyuló lámpák gyémántkerete koszoruzott.

Fennt a nyaraló ablakából pedig Mazzana asszony figyelemmel kisérte a kertben bolyongó lány lépteit.

— Ez jól van igy, Bellagió az övé lesz. Hanem ezeket az okmányokat el kell juttatnom a jasnagorai apáthoz; ez az egyetlen biztos hely, a melyet ismerek. Hanem hogy küldjem azt oda?

Remegő keze izgatottan babrált a comoi közjegyző pecsétjét viselő okmányokkal és bánatos arczán gyengéd mosoly derült fel, a midőn felbontotta a kezébe akadt ezüstpapirba burkolt kis csomagot és szeme rátapadt annak tartalmára. Egy kis gyermekjátékszer, egy dióbarna selymes hajfürt és néhány hervadt virágszál. Könyekre fakadva szoritotta ajkaihoz a hajfürtöt:

— Ez is az övé lesz, ha meghalok; szegény, drága gyermekem. Gyermekem! Egyetlenem! Majd ha meghalok.

Aztán felpattant ültéből és izgatottan járt fel és alá.

— Igen, igen! Van egy ut. Van! Tudom! Ez az egyetlen ut!

A mennyezetig érő nagy velenczei kristály tükör előtt megállva, merőn bámult saját képmására és összeborzadva rebegte:

— Ma este, igen ma este megtörténhetnék. Ez egy csapással megoldaná a sors gordiusi csomóját. Mert a halál — a halál — ezt tompa, fagyos hangon suttogta — minden régi tartozást kiegyenlit. Magammal vihetném sirba a terhemet. Ez a végrendelet, egy Milutin Vassilihoz intézett levél, és néhány szeretetteljes bucsuzó szó, az én

drága gyermekem számára, ki nem ismer. Boris szabad lehetne. A multak átka örökre megsemmisülne. És a sir zavartalan meg nem bontható csendjében soha senki nem akadhatna rá Wizocki Czeczilre. Az elhagyott hitvesre. A gyermektelen anyára. A hazátlan asszonyra. A holt haza gyermekére. A megszakadt sziv bánatsujtotta tulajdonosára. És mi tartana vissza? Tán Vassili. Oh Istenem! Hosszu évek kihült hamva boritja a könyárban fult élet sirját. Ő aztán szeretetteljesen gondolhatna rám. Szive mélyében fogja érezni azt, hogy az a nő, a kit szeretett, azért halt meg, hogy megóvja az ő fiát és a saját gyermekét a multak gyalázatától! Vassili!

Gyors mozdulattal lépett egy nyitott rejtekajtaju szekrényhez és reszkető jobbja a vadászkés után nyult, mely évek óta érintetlen maradt. És a mint tekintete erre a késre esett, maga előtt látta ujra ama rég letünt napok daliás hősét, a midőn egymaga vetette magát a vérszomjas vadállatra, mely a szeretett nő életére tört. Nimovitch erdeinek illatos hűs szellője érintette ujra forró homlokát.

— A sors akarta, hogy igy legyen. Oh Vassili! A gyalázat sötét, fenyegető gátja választott el bennünket. Pedig én forrón szerettelek. Szerettelek jobban mint az életemet. Megadtam az árát. Az Isten megtorló bosszuja volt szerelmem ára. Most szabad leszek. De nem, nem ezzel!

Ajkai körül a mult szerelmes emlékének édes mosolya lebegett.

— Nem, nem ezzel. A másikkal. Az biztosabb. Senki se fogja megtudni soha. Nem akarom, hogy gyermekem szivét uj fájdalom érje. Az arab halálital. Igen, az segit rajtam.

És az ódon szekrénybe visszahelyezve a szent ereklyeként megőrzött vadászkést, ujjai egy finom metszésü kristályüvegcse után nyultak, mely valami szintelen folyadék néhány csöppjét tartalmazta. E néhány csöpp azonban ötven emberéletet olthatott volna ki örökre, ha gyilkos csókja az élet tüzében lángoló ajkakat érinti.

— De vajjon szabad-e ezt tennem? Mért ne? Szegény gyermekem egy ismeretlen anya egész szeretetének örökségét nyeri osztályrészül. És Vassili? Ő lesz az egyedüli, a ki meg fogja tudni a valót; ő fogja tudni, mennyire szerettem Margitot, és hogy anyai szeretettel tisztán meg akartam óvni Boris nevét. Ha meghalok, ujra gondolhat reám; maga elé képzelhet ujra olyannak, mint a milyennek Nimovitchban látott, szerető és szeretett asszonynak. És szerelmes emlékezetében imádni tanulja majd annak az asszonynak az emlékét, ki jobban szerette apátlan gyermekét, mint ezt a földi életet, melynek rövid boldog napjai neki voltak szentelve.

— Csak egy az, a mi fáj a szivemnek. Csak egy az, a mi megneheziti a halált. Margit még most is

megszerethetne. Szánalomteljes szerető szemmel tudná nézni a gyámoltalan anyát, ki ama rettenetes éjszakán rémektől üldözve szökött meg Nimovitch borzalomteljes termeiből. Én drága szerelmes gyermekem! A halál hideg csókja örökre megpecsételi kölcsönös szeretetünket. Mert ártatlan jóságos szive mindig fog hozzám, emlékemhez, ragaszkodni. Ő nem fog megtudni semmit. Vassili jóvá fogja tenni a multakat. Hisz egyszer szeretett. Nagyon szeretett. Igy hát nyugodtan mehetek az ösmeretlenbe. Hanem ma este, ez egy este legalább hadd tapasztalja szeretetem teljes izzó melegét, hadd élvezze gyöngédségem mámoritó édességét. Hajnalhasadtával meglepetten fogja majd hallani, hogy az éjjel a halál angyalainak sötét szárnya suhogott el fölöttem. Emlékem hervadhatlanul fog élni szivében. Jobb ez igy.

Midőn Bellagio urnője visszatért a nagy szalonba, a hol Margit várta őt, a fiatal lány szeme káprázott attól a földöntuli szépségtől, mely Mazzana asszony klaszikus metszésü arczából sugárzott. Mert az utolsó áldozatra készülő anya elbűvölő lényének legistenibb vonásait akarta emlékül hagyni gyermekének.

— Mindig ilyennek fog látni, aminőnek ma este látott. Drága gyermekem! Utolsó árnyképeim legyen az ő egyetlen öröksége.

Mazzana asszony ez este észbontó, káprázta tó szivárványszinekben ragyogtatta fiatal éveinek el-

bűvölő, mámoritó testi és lelki adományait és magával ragadta hallgatóit változatos élete tarka mozzanatainak ecsetelésével. D'Albertné azonban hiába igyekezett egy-egy elejtett szóból megtudni valamit az ünnepelt művésznő ifjuságából.

Ugy tetszett, mintha ez a ragyogó lángész rózsafán teremve gloriája teljes fényében pattant volna a világba. Uti leirásainak művészi ecsetvonásai nyomán élő szinekben ragyogó jelenetek támadtak föl a hallgatók előtt és a késő esti órákban a nagy szalon megtelt énekre csendülő hangjának ezüstrezgésü hullámaival. Aztán a különböző nemzetek költőkirályait tolmácsolta oly hévvel és lelkesedéssel, mint ahogy soha még a szinpadon tapsviharban kitörő hallgatóság előtt nem szavalt.

— Az ön kiejtése, asszonyom, valóban meglep, szólalt meg D'Albert asszony fürkésző tekintettel. Hibátlanul beszél németül és mégis...

— A német nem anyanyelvem nekem, felelt Mazzana asszony röviden, ezzel véget vetve minden további indiszkrét kérdezősködésnek. Margit szeme pedig rajongó lelkesedéssel csüggött az elbüvölő asszony minden mozdulatán és szivének hurjai sajátságos eddig ösmeretlen érzelemben rezdültek meg.

— Valami különös oka lehet annak, hogy ma este minden varázsával el akarja büvölni ezt a büsszivü gyermeket. Hanem az én jelenlétemben nagyon tartózkodó. Várnom kell. De azért rájövök én az ő titkára, — gondolta magában d'Albert

asszony, midőn magára hagyta Margitot Mazzana asszonynyal, és a szomszéd szobába vonult vissza.

— Most énekeljen maga nekem valamit, édes gyermekem, — szólalt meg Mazzana asszony esdő hangon, amint oda vonta magához Margitot a nagy zongora mellé, melynek hófehér billentyüi megrezdültek még a művésznő ezüsthangját kisérő zene elhaló ütemeiben.

— Nem merek. Nem tudok. Az apám nem akarta sohse hallani. Ő nem engedné meg, hogy énekeljek.

Szeretetteljes gyöngéd kéz ültette le a zongora előtti székre és egy édes hang, melytől szive megdobbant, sugta a fülébe.

— Énekeljen, gyermekem, mintha az édes anyja kérné. Az édes anya, kit soha sem ismert.

Ellenállhatatlan érzelem sugallatától ösztönözve, lapozta fel Margit a keze ügyébe eső legelső kottafüzetet és könyfátyolos szemekkel a sorokon végigfutva, reszkető hangon fogott a dalba. Ereiben lázasan lüktetett a vér, mialatt az édes dallam felcsendült, a nagy teremben visszhangra kelve. Lelke elandalgott az álom tündérvilágába; a szoba falai elsülyedtek körötte és szivét meleg érzelmek háborgó tengeráradata árasztotta el, melynek habjain lelke mind messzebb, mind feljebb szállt.

— Az angyalok szavát hallom hangjaiban felcsendülni, suttogta halkan Mazzana asszony. Énekelje el ezt.

És még mielőtt Margit megtagadhatta volna kérését, már ott volt előtte egy uj kottalap, egy édes dal kottája, mely felajzotta lelkének eddig szunyadt lyrai hurjait és szivének egész epedő szerelmét beleöntötte abba a dalba, melynek melódiája gyermekéveinek leghomályosabb emlékeit elevenitette fel.

Az utolsó sor »Gute Nacht, du mein herziges Kind« reszketve csendült fel ajkairól és midőn felkelt és Mazzana asszony karjaiba szoritotta őt, ugy érezte, mintha az elvesztett anyja, kinek szeretetét oly rég sóvárogta, keblére ölelné és forró csókokkal boritaná ajkait.

— Az Isten legszebb adománya rejlik csengő hangjában, drága gyermekem, szólt Mazzana asszony gyönyörködve. És most térjen pihenőre, édes gyermekem.

Margit, Mazzana asszony keblébe rejtve az arczát, távozás előtt még egyszer suttogva kérdezte:

— Ugye, holnap elmond nekem mindent?

Tulvilági átszellemült dicsfény ragyogott fel Bellagio urnőjének homlokán, a mint elkomolyodva válaszolta:

— Meg fogja tudni mindazt, a mit elmondhatok, gyermekem, de aztán nyugodjék bele és soha se akarjon megtudni többet. És most, hadd csókoljam meg, szivemnek nagyon kedvessé vált gyermekem, édes anyja helyett, édes anyja nevében.

Magához ölelve a szép leányt, forró csókokkal boritotta Margit üde arczát és soká, hosszan, mélyen nézett ártatlan szép szemébe. Aztán az ajtóban még egyszer visszafordult és sajátságos tüzben ragyogó szemekkel, melyek Margit lelkében olvasni látszottak, feléje sietett és szenvedélyes édes öleléssel zárta keblére az anyátlan árvát.

Szobája néma csendjében Margit az ezüst tó tükrén rengő csillagokon elmerengve és az éj csendjében sajátságos álmok hálóját szőve, késő éjfélig hallotta Mazzana asszony lépteinek neszét.

A lefolyt nap izgalmaitól kimerülten elszunyadt, hanem egyszerre hirtelen felrezzent és valami sajátságos rettegés fogta el. Késő lehetett már, mert a viaszgyertyák végsőt lobogtak és ismeretlen borzalmas kisértetek rémei jártak tánczot körötte. Egy hang se tört fel abból a szobából, hol Mazzana asszony multjának titkait zárta magába.

A tó fekete árnyba borult hullámai némán és mozdulatlanul terültek el a nyaraló ablakai előtt. A hold sötét fellegek fátyolába rejtőzködött és minden sóhajos zizegéssel lepergő levél mondhatatlan rettegéssel töltötte el Margit lelkét. Mintha valami megnevezhetetlen fenyegető rém borongana a légben.

Margit néma rettegéssel vette utját Mazzana asszony szobája felé és félelemtől megkettőztetett léptekkel sietett a nehéz függönynyel takart ajtóhoz, mely hálószobáját elválasztotta Bellagio urnőjének lakosztályától.

Reszkető kézzel lebbentette meg a függönyt és benyitott az első szobába, melyet egy halvány fényt árasztó ezüst függő lámpa világitott meg. Első tekintetre látta, hogy a szoba üres. A félelem szárnyakat kölcsönzött neki és a nagy hálószobával szomszédos szobának vékony kárpitajtát kifeszitve, ijedt sikolylyal ölelte át Mazzana asszonyt.

— Megálljon! Az Istenért! Ön nem tudja, mit tesz! kiáltotta Margit kétségbeesetten, Mazzana asszony görcsösen összeszoruló ujjai közül kiragadva a kis kristályüveget és visszarántva őt ama sötét örvény széléről, melyet mi halandók sirnak nevezünk és mely a végtelen semmiség, az elmult élet vége vagy a jövendő élet kezdete.

— Éretted akartam tenni! rebegte Mazzana asszony és eszméletlenül rogyott össze Margit lábánál.

Midőn a nap aranyos sugárözöne ujra fénybevonta Bellagio gyönyörü tájékát, Mazzana asszony nyugtalan álomba merülve pihent ágyának habos párnáin és Margit szeretetteljes gonddal hajolt föléje, valahányszor a halovány ajkák félálomban azt rebegték:

— Gute Nacht, du mein herziges Kind.

Két héttel később D'Albertné egyedül utazott vissza Xenia grófnőhez és a levél, melyet Margit rá bizott, nagy horderejü hirekkel volt tele.

— Ezentul, azt irta Margit Xenia grófnőnek, meg fogom osztani napjaimat az ön drága otthona

közt, mely a sötét multakban oltalmazó hajlékom volt és az uj rév között, melyben lelkem nyugalmát megtaláltam. Uj remény napja ragyogott fel egemen. El nem mondhatom még, hogy micsoda remények töltik el szivemet, melyben oly boldogság honol, aminőről eddig álmodni se mertem. Látni fogom az anyámat szemtől-szembe. Ő él. Él, hogy megáldhassa gyermekét.

Soha senki se tudta meg, hogy mi állt abban a levélben, amit Mazzana asszony irt Xenia grófnőnek, hanem édes reményt keltő vigasz szavai cseppentek Berg grófnő tollából a nimovitchi ifju remete szivébe, ki az ódon kastély mohos födele alatt várta a jövendőket.

Az ősz arany és biborszinre festette ujra a fák lombozatát, midőn Margit visszatért Xenia grófnő drezdai nyaralójába és boldogság fényében uszó szemekkel, remegő ajkakkal suttogta:

»Anyám él! Látni fogom őt. Ennyit tudok és ez elég. Jő nap, amikor meg fogom őt ismerni. A bú fellege oszladozni kezd. És én várni fogok.«

— Várni fogok. Ezt igérte volt Margit Mazzana asszonynak, midőn annak ünnepélyes fogadalmát vette, hogy nem kisérti Istent ujra és tovább viseli az élet nyügét.

— Ha bennem bizik, ha szeretni fog, Margit, akkor élni fogok. Élni önért, gyermekem. És jő majd nap, mikor meg fogja ismerni édes anyja szeretetét.

III. FEJEZET.

Plevna előtt.

1877. április 24-ikén minden oroszok hatalmas czárja rázuditotta hadseregét a törökre és Milutin tábornok a fényes czári táborkar élén indult a csatába, mig fia mint egyszerü önkéntes soroztatta be magát Dournoff Alexis alatt, Gurko tábornok seregébe. Az apa kemény szive meg nem lágyult a hosszu hetek és hónapok folyamán és egy engesztelő szó sem jutott volt el Nimovitch illatba borult ligetéig.

Az utolsó éjjel, mit Milutin Boris Nimovitch sötét emlékek kisérteteivel népes tavának partjain töltött, hajnalhasadtáig járkált föl és alá az ódon kastély elhagyatott nagy termében.

Szive lázasan dobogott, mert egész nap nehéz küzdelem dulta föl a lelkét; reggeltől estig csatadalt harsogó seregek vonultak el a rownoi országuton és Boris harczi paripájára pattanva, végig nyargalt a katonák során és melegen üdvözölte a magasrangu katonatiszteket, kik eddigi pajtásai voltak.

A nimovitchi jobbágyfalvak mentén mindenütt dúsan megrakott asztalok várták az elvonuló katonákat és lenhaju parasztlányok fennen lobogtották piros keszkenőiket.

Lelkettépő egy nap volt ez Borisra nézve, mert a román határhoz ért seregek főhadiszállásából, az odesszai és a krimi központból, két ezredének találkozó helyéről, melyeknek élén oly hősiesen harczolt, mindennemü könyörgő, esedező levelek özöne szakadt a visszavonult hősre, kinek kardja hüvelyében rozsdásodott. Maga a császári nagyherczeg sürgönyileg ajánlotta föl neki a tifliszi főparancsnokságot, hol a czár legmerészebb harczosai várták a jelt, hogy ostrom alá vehessék Kars hegyormait.

Süket fülekre talált a hadügyminiszter fölszólitása is, ki arra kérte, hogy ő maga határozza meg, milyen helyet találna méltónak arra, hogy elfogadjon. Bosszusan dobta el ezt a hizelgő levelet, mert e diplomatikus cselfogásban ráismert büszke apjának kezére.

Mit ér neki most egy császári szárnysegéd aranyvállbojtja? Az ő éltének döntő csatáját végig harczolta már és Boris ugy érezte, mintha életéből valami örökre eltünt volna. A szeretett leány arcza álmaiban is kisértette; szemei szerelmesen mosolyogtak feléje és ajkai halkan biztatták: »Boris, várok rád«.

Aztán feltünt előtte haragos zord apjának komor arcza. Boris, mint orosz alattvaló, tudta azt,

minő átléphetetlen gát akadályozza őt abban, hogy életét, nevét és fényes örökségét Margitnak, mint nejének adhassa. Törvény, szokás, családi hagyomány megkötötték a kezét.

Es kastélyába visszatérve, ledőlt a déli homlokzat oszlopcsarnokának egyik márványpadjára és némán bámulta a zöld szin ezer árnyalatát, mely az előtte mosolyogva elterülő völgyet ékitette. Egyszerre aztán hirtelen felrezzent, a mint egy sárral telefröccsent futár egy lepecsételt csomagot adott át neki. A rownoi kormányzó utasításának engedelmeskedve, lóhalálában vágtatott volt Nimovitchba és tajtékzó paripája reszketve fujta ki magát a palota kapuja előtt. Boris talpra ugorva olvasta el a Dournoff rövid üzenetét.

— Boris, jőjjön hozzám. Most már nem ambiczióról van szó. Az ezred becsülete kivánja. Sürgönyözzön Galaczba. Egész felszerelése itt várja nálam. Apjának szive megszakad ama gunyos kaczaj fulánkjától, melylyel az ön távolmaradását értelmezik. A szerelem csillagát látom a feje fölött ragyogni a Duna völgyében. Hiába fordulok én egy Milutinhoz, midőn a sereg csatára indul?

A másik két levelet fölbontatlanul szorongatta a kezében. Az egyik a Berg család czimerét viselte, a másik ama nő kezevonását, kinek szerelme elidegenitette őt apja szivétől. Keblébe rejtve e két levelet, visszavonult a szobájába, hogy szent szavait elrejtse az őt környező köznapi világ előtt. A harczi trom-

bita riadó szózata felverte vérének minden kis cseppjét és uj életerőt öntött szivébe. A szalon falán ragyogott az a kard, melyet oly hősiesen forgatott a turkomanok ellen. Leakasztotta a falról és keresztbe fektette az asztalon, aztán felbontotta Xenia grófnő levelét.

— Vera és jó magam, azt irta a grófnő rögtön Pétervárra indulunk, hogy azokhoz csatlakozzunk, kik a betegek és sebesültek részére vörös keresztegyleteket szerveznek. Dournoff tábornok bizalmával tisztelt meg és most, kedves testvérem, azért irok, hogy az ő harczra szólitó szavait gyenge asszonyi esdeklésemmel támogassam. Mi nem vagyunk saját életünk intézői, Boris, hanem a kötelesség utja mindig világosan áll előttünk. Tudom, hogy ön Dournoff tábornok seregéhez fog csatlakozni. Sziveink és imáink kisérik utjain. Legyen kitartó, hősies testvérem; mert én annyit mondhatok önnek, hogy a legnagyobb földi boldogság vár még önre ez életben. Margit szereti, szereti kimondhatatlanul. Az ő szüzies lelke tán nem tud szavakat találni érzelmei ecsetelésére, hanem én tudom, minő gazdagon megáldott sziv dobog szerető kebelében. Ő nem akarja tönkre tenni az ön pályáját. De jön majd nap, mikor a multját boritó sötét fátyol fellebben. Szüzies nőiessége nemes büszkeségében egy önnek szentelt egész élet odaadásának drága koronáját szánta önnek. Ő az öné mind halálig. Bizzék az ő hűségében, mert az törhetetlen, mint a sziklakő.

Jő idő, midőn ön majd fejedelmi apját is arra fogja birhatni, hogy kimondja azt a szót, mely minden árnyat eloszlat. Nem mondhatok többet; csak annyit, hogy angyalibb lélek nem lakik nő szivében, mint az övében. Az ön kedvéért szenved ő csupán, ama nemes, ősi család kedvéért, melynek ön utolsó legnemesebb sarja. Érzem, hogy ez a háboru közelebb hoz egymáshoz. Furcsa látományom volt. Lehet, hogy csak lelkem káprázata, hanem álmomban mind együvé kerültünk ott, ahol a Duna a Fekete tenger ölébe omlik.

Boris pillái megnedvesültek, midőn a lelkes nő utolsó Istenhozzádját elolvasta.

— Menjek-e? rebegte halkan és izgatottan járkált fel és alá ugyanabban a szobában, melyben Wizocka grófnő hajolt hajdanában alvó gyermeke fölé és arra kérte az Istent, hogy gyermekének apja maradjon hű a hazájához.

Az asztalon ott feküdt előtte az imádott nő levele és a magános szobába mintha kiáradt volna e levélből jelenlétének lelketátrezgő varázsa, az a szellemi közelség, mely szivet és testet mámorba ringat, mely a komor sors végzetein és a balszerencse viszontagságain felülemelkedve, gunyosan daczol idővel és térrel és áthidalja a fizikai ürt, mely két egymásért dobogó szivet elválaszt.

Dobogó szivvel olvasta el a szeretetet lehellő sorokat.

— Én egyetlen drága szerelmem! suttogta, itt vagy velem, közelemben mindig, örökké.

— Nem akarlak visszatartani, Boris, midőn hazád lobogóját csatára viszed. Itt küldöm neked az arczképemet. Hadd szóljon ez hozzád magányos napjaidban. Mert hidd meg, Boris, egy szerető nő szive mélyen, mélyen rejtőzik hű keblében, oly mélyen, hogy az ajkak rebegése nem hatolhat bele ama titokba, mely a szív legrejtettebb zugában temetkezik. Várok rád, Boris! Tiéd vagyok éltem végéig! Lelkem, szivem feléd repdes. Közelebb leszek hozzád, mint a hogy azt epedő szerelmed képzeli és imádkozni fogok Istenhez, hogy siettesse azt a napot, midőn szerelmünk által meghóditott atyád, kezünket egymásba téve, áldását adja majd ránk. Uj babérokkal homlokodon, kivivott uj dicsőséggel mocsoktalan kardodon, örökké tartó örömmel kebleinkben fogjuk élvezni azt a kétszeres boldogságot, amit csak mi ketten fogunk érezhetni. Xenia grófné megigérte, hogy mindenről értesit és ha megirod, hová vezérel téged uj katonai méltóságod, levelemből mindig meg fogod tudni, hogy szivem és lelkem veled van a diadal mezején.

Margit arczképe rá mosolygott és Boris Milutin felpattanva székéről becsengette a kulcsárt.

— Adasson a futárnak egy gyors paripát és küldje hozzám.

Midőn a kozák előtte termett, Boris szemében uj élet sugara gyult fel.

— Ocsém, el tudsz e még ma éjjel Rownóba érni? kérdé Boris. Sürgönyt akarok küldeni a parancsnoknak.

— Négy óra alatt megteszem az utat, felelt a kozák vidáman. A saját sotniám hajnalhasadtával indul utnak és nekem velük kell mennem.

— Bravo! kiáltott fel Boris, két aranyat csusztatva a kozák markába. Itt a sürgöny. Megállj. Itt a névjegyem, vidd a tábornoknak. Magam is táborba indulok. Várj meg engem a főhadiszállásban. Szükségem van egy inasra. Voltál-e már háboruban?

— Három évig a Kaukázusban, Barin, válaszolt a katona, tiszteletteljesen szalutálva.

— Akkor vért és tüzet szagoltál. Velem jösz.

Milutin ereiben izzó tüz lángolt, midőn ablakából nézte, mint pattan a boldoggá tett kozák gyorslábu paripájára és mint száguld tova az árnyas szilfasorban. Aztán megfordult és hüvelyéből kivonta a kardot, melyet a kaspi tenger mellékén oly sokszor villogtatott. Mosolyogva forgatta a fényes toledoi aczélpengét.

— A czárért, a házáért és érted, szerelmem! suttogta.

A hajnali harmat gyémántcseppjei tündököltek az ódon park virágjainak nefelejts szirmain, midőn Boris lepecsételte azt a levelet, a mely Margittal tudatta, hogy kardjával kisérti meg apja szivének visszahóditását. Néhány nefelejts-szálat is mellékelt:

— Hadd szóljanak szivéhez helyettem, midőn én a Balkán szakadékait fogom járni.

Aranyos verőfény öntötte sugárpermetegjét Nimovitch álmatag mezeire, midőn a kastély fiatal ura jobbágyai ezreinek viharos éljenzésétől kisérve, fekete paripáján lovagolt ki és egy utolsó pillantást vetett az ódon kastély hófehér falaira.

— Milyen boldog lehettem volna itt vele, mondogatta Boris magában. De majd ide jövök vele egy szép napon és együtt bolygunk a magányos tó partján. Az ősi park árnyas falombjai alatt fogok neki szerelmemről beszélni.

Amint tová vágtatott az utszéli temető mellett, Boris megrezzent és arcza elkomorult.

— Galaczon végrendeletet csinálok és ezt a szép ódon birtokot Margitnak hagyom örökbe. Az ő emléke füződik minden kerti ösvényhez; minden csendbe boruló erdei sétányhoz, hol az ő nevét rebegtem el mindig; az elhagyatott szobákhoz, melyekben éjjeli virrasztásaimban az ő édes hangját véltem hallani, a mint azt sugta fülembe: Szeretlek.

Midőn a vonat, mely Borissal a török határ felé robogott, Galacz közelébe ért, komor arcza felderült, mert lépten-nyomon az orosz hadsereg ezredeivel találkozott és a szivének oly kedves vitézek bronzszinü vonásai köszöntötték mindennünen. Románia halmai és lejtői őrült gyorsasággal száguldoztak el szemei előtt és midőn az állomáson leszökött a gőzkocsiról, száz ajakról felzugó örömrivalgás fogadta.

Maga Dournoff, az ujonnan kinevezett tábornok, rangjának méltóságáról megfeledkezve, ujjongva borult a nyakába.

— Boris, Jupiterre mondom, ép kellő időben jöttél. Ép a Dunán való átkelésre készülünk. Csupán egy napi időd marad, hogy a rád halomszámra váró leveleket és sürgönyöket elolvashasd.

E szavakkal egy vaskos csomagot adott át neki.

— No, most szálljunk fel ujra, majd a vonaton beszélgetünk. Itt mindenütt kémek környeznek. Dragmiroff gondoskodik majd a felszerelésedről. Lovakról már gondoskodtam én; a mi a rangodat illeti, te vagy a táborifőtisztem.

Boris hangja remegett, midőn halkan kérdé: Hol van az atyám?

— Ploiesteban ő felségénél. Mi meg indulunk az ellenség elébe.

— Jól van, felelt Boris és a vonat egy zugába felrevonulva, a Margittól jött levél olvasásába merült el.

Vagy kivivom őt a kardommal, vagy a csatatéren halok hősi halált, ezt fogadta meg Boris némán, mig szeme tovasiklott a Duna völgyén, mely felett sürü szürke köd gomolygott.

Két hónappal később Boris, hosszu véres csaták után, Plevna alá ért Gurko seregével. Julius 20-ikán tartotta Grivitza partjain a halál első vérbiboros aratását és a czár leghősiesb három ezer harczosa boritotta a csatateret, honnan lépésről-

lépésre hátrálnia kellett az orosz seregnek a lomha álmukból ébredt törökök elől.

Boris, a ki ezrede élén elsőnek indult a nagyherczeg parancsát követve, Plevna ostromára, vérboritottan és sebesülten gyalog vonszolta magát a nagy-nehezen ujra egyesülő orosz hadsereg táboráig és néhány zsup félig rothadt szalmára ledőlve, a tábortüz mellett szürcsölgette a fekete kávét, mit ügyeskezü kozákja készitett számára. Orczáin a harczvágy bibora piroslott, mert Plevna biborhalmain tul látta nyilni az utat, mely őt Margithoz vezeti. Sürü, sötét éj volt és a ködboritotta völgyben az éjjeli hűs szellő halk nyöszörgést és fájdalmas sikoltás neszét hordta fülükbe. Száz meg száz láb dobogása hallatszott a ködös légen át.

— Mi az Iván? kérdé Boris izgatottan.

— A bashibozukok bejárják a csatamezőt és megölik a mi sebesültjeinket, felelt a kozák közömbösen. No, de majd bosszut állunk ezért.

Milutin mélyen felsóhajtva horgasztotta le fejét. Azok a bátor fiuk, kiknek szemében ma reggel még a bátorság férfias tüze villogott, most gyámoltalanul fetrengenek a csatatéren. Feltörő zokogás fojtogatta a torkát, midőn egyszerre egy lovas tisztcsoport közelgett a tábor felé, egy fél század czirkassiai testőrség kiséretében.

— Dournoff tábornok, dörögte egy erélyes hang. Dournoff villámsebességgel került elő sátrából

és a csoport élén álló egyszerü katonaköpenyegébe burkolt lovas ujra megszólalt.

— A nagyherczeg tudni akarja annak a hősies katonatisztnek a nevét, a ki a mai plevnai ostromot vezérelte. Azt parancsolja továbbá, hogy az a tiszt, ha életben van, rögtön jelentkezzék nála a főhadiszálláson táborkari szolgálatra.

— Az a tiszt jelenleg nálam van, tábornok ur, felelt Dournoff és hangja sajátságosan reszketett.

— Ugy, hát küldje ide rögtön. A nagyherczeg a saját kebléről vette le a Vladimir-rend nagy keresztjét és azt küldi neki jutalmul.

— Menned kell. Császári parancs, suttogta Dournoff ezredes, kezével gyöngéden érintve Boris vállát. A tábortüz köré gyült harczosok mély tisztelettel vették le fövegüket, midőn Dournoff a nap sebesült hősét karján vezette a tábornok elé és a tábortüz fellobogó lángjai piros fényt vetettek Boris arczára, a mint némán állott meg édes apja előtt.

— Milutin Boris ezredes, tábornok ur, szólt Dournoff Alexis, aztán egy lépéssel hátrálva magára hagyta a fiatal hőst a komor ősz tábornok oldalán, ki szótlanul, mozdulatlanul bámult a fiára.

— Boris, te, rebegte az agg, aztán hideg hivatalos hangon folytatta: Uram, Ő fensége, a nagyherczeg, azzal bizott meg, hogy a mai ostrom alkalmával tanusitott hőssiesége elismeréseül átadjam önnek a Vladimir-rend nagykeresztjét. Jelentkezzék rögtön ő fenségénél táborkari szolgálatra.

Siri csend uralkodott, midőn fia néma meghajtással szalutált agg apjának. De erőtlen jobbja kimerülten hanyatlott vissza és gyönge ujjai görcsösen szorongatták a drágakövektől ragyogó keresztet. Senki se hallotta meg halkan suttogott válaszát:

— Nem megyek. Beteg és sebesült vagyok. Rangom csak ideiglenes.

— El kell menned, suttogta ép oly halkan az apa, szenvedélyes fellobbanással.

— Inkább kilépek a hadseregből, felelt Milutin halkan, aztán meghajtotta magát és visszatért szalmazsupjához.

— Boris, suttogta Milutin tábornok, kinek apai lelkében büszkeség és harag küzdöttek. Margit szelleme férkőzött közéjük e fenséges pillanatban is és az ősz apa némán forditotta vissza paripáját és elvágtatott, mig a fia kimerülten dőlt álomra, a Vladimir-rend nagykeresztjét szorongatva kezében.

Hiábavaló küzdelem és eredménytelen hősies tusák szomoru napjai virradtak föl most az oroszokra. A Plevna köré gyült kétszázezernyi harczos közül hetvenezer katona lelt hősies halált a csatatéren és egész Oroszország mély gyászba borult.

Boris szemében kilobbant a sugár, arcza lesoványodott és fakóra sápadt; mert hiába érkeztek minden vonattal uj meg uj seregek a nagy orosz sikságok és magányos erdők vidékéről, a halál dämona telhetetlen volt. Dournoff arcza elborult és

az agg czár környezetében csak suttogni mertek. A kórházak megteltek sebesültekkel és mindenütt nagy volt a bánat, a gyász és a kétségbeesés.

Boris Milutin már lemondott minden reményről, annál inkább, mert már a Bellagiából érkező levelek is kimaradtak, melyek eddig vigaszt és reményt nyujtottak csüggedő szivének. Hanem a postai közlekedés is megszakadt.

— Kedves barátom, szólt Dournoff egy októberi délután, én nem tehetek érted semmit. Csak Todtleben tábornok megérkezése, egy rendszeres ostrom és a török ördögök kiéheztetése juttathatja kezünkbe Plevnát.

E perczben egy eltévedt golyó kicsapta kezéből az ostort.

— Lám mindenütt kudarczot vallottunk. A második és harmadik plevnai ütközetben. A dicső Skobeleff hiábavaló loftchai vitézkedésében, a Schipkaszoros borzalmainál és most még a grivitzai vereségben is. A hadsereg táborkara nincs jól szervezve; a rendeletek ellentmondók; betegeink száma ijesztő nagy és az élelmi szállitmányok nagyon hiányosak. Szegény Boris. Te nem tudod, hogy mi mindenre képes egy szerelmes leány. A császári szárnysegédek egyike azt mondotta, hogy Xenia grófné Vera leányával együtt ma-holnap a vörös kereszt ápolónőihez csatlakozik, a kik a mi szegény sebesültjeink ápolásán fáradnak. Lehet, hogy Margit is elég őrült és velük tart.

Boris megrezzenve nézett a tábornok szemébe.

— Az Istenért, Dournoff, ne mondd ezt! Daschkoff azt mondta nekem, hogy az önkénytesen beállt orosz ápolónők tömegesen halnak meg a Dobrudsa pestises levegőjében. Isten áldja meg azokat a derék nőket. Dournoff, nem adhatnál nekem néhány napi szabadságot? Tán megtudnék valami ujságot a főhadiszállásban.

— Kedves barátom, felelt Dournoff. Most nem adhatok senkinek engedélyt arra, hogy a hadseregtől távozzék. Todtleben tábornok ma-holnap itt lesz; akkor aztán körülfogjuk Plevnát és a nagy ostrom napja bekövetkezik. Hanem én nem akarom, hogy te ujra reménytelen kétségbeeséstől vezérelve, elszántan keresd a halálodat. Meg akarlak menteni, Boris! Mert én Margittal boldognak akarlak látni orenburgi kastélyodban. Engedd meg nekem, hogy most apáddal beszéljek. Ha te megkérlelnéd, most tán fölengedne daczos szive.

Milutin szeretetteljes pillantást vetett barátjára.

— Nem Dournoff, szólt akadozva. Nem lehet. Valami régi időktől eredő halálos gyülölség vetette árnyát szegény Margitom apjára és az enyémre is. Milutin tábornok életének sok szomoru fejezete lehet. Nem tudom micsoda multakban gyökeredző keserüség élesitette oly kérlelhetlenné az ő kölcsönös gyülöletüket. Tán valami személyes összeszólalkozás lehetett az oka, kártya ügy, kendőzött arczu szinésznő vagy más érdemetlen asszony miatt. Én csak annyit

tudok, hogy az apám egyszer életében — beismerem, hogy csak egyetlenegyszer — gyávaságot követett el, midőn azt a drága védtelen leánykát halmozta el sértésekkel, a kit én nőül akartam venni. Nem, én nem teszem az első lépést.

— Hát akkor mást mondok, Boris, felelt Dournoff. Te hős harczos és hű szerelmes vagy. Én sejtem, hogy Xenia grófnő apád gyülölete sötét titkához birja a kulcsot. Waldberg bizonyára lengyel származásu volt. Apád lengyelországi magas állásánál fogva a legelőkelőbb körökben fordult meg. Nem gondolod-e, hogy egy asszony miatt, a kit mindketten szerettek, siron tul tartó vetélykedő gyülölség fakadhatott fel szivükben?

Milutin ezredes elgondolkodott.

— Felvilágositást fogok kérni az áldott jó Xenia grófnőtől; a titok leleplezésére fogom kérni, ha ugyan titok rejlik alatta. A jövőt sötét köd boritja. Ha valamikor volt is szivem, itt Plevna előtt eltemettem. Hanem szivem utolsó dobbanásaig Margit férjének tekintem magamat. Ha e rettenetes hadi dráma lefolyása után, élve találok a háboru szinpadán maradni, törvényesen lemondok nevemről és rangomról, elhagyom Oroszországot örökre és a Milutin családnak nem lesz örököse. Hanem az apám akaratának meg nem hódolok.

Az agg patriczius könybelábbadó szemekkel olvasta Dournoff üzenetét, ki Boris végleges válaszát tudatta vele. A fiatal hős fagyos egykedvüséggel

utasitotta vissza a felajánlott tábornoki parancsnokságot.

— Apám egyetlen egy választ adhat csupán. Ő tudja, mivel teheti jóvá a történteket. Köszönetet mondok ő felségének a kegyesen felajánlott kitüntetésért. Hanem ha életben maradok, rögtön lemondok az orosz honpolgárságról és nem viszek magammal semmit, csupán megtört szivemet. Nimovitchot Margit nevére irattam át. Ha életben maradok, tán ott fogunk letelepedni. Ha pedig meghalok, akkor Margit ott éljen az én emlékemnek, a hol az én szivem iránta való szerelemtől lángolt álmatlan magányos éjjeleken át. Nem, Dournoff! Az én első egyetlen szerelmemet nem szabad boszulatlanul porba tiporni. Hidd meg, barátom. Egy magamforma férfi csak egyszer szeret. Ez a szerelem nem végződik még a halállal sem. Sem az idő, sem apám gyülölete, sem a czár szabályrendelete; semmi, ami köthet vagy oldhat, nem szakitja el szivemtől a szeretett nőt. És esküszöm rá katonai becsületemre, hogy ő az én feleségem lesz még. Isten engem ugy segéljen!

Midőn Dournoff személyesen vitte el Milutinnak fia vonakodásának hirét, Vassili fájdalmasan sóhajtott fel.

— Az én lelkemet oly teher nyomja, mely alól csak Isten oldhat föl. Rám nézve megváltás lenne egy török ágyugolyó. Mert nekem nem szabad szembenéznem a fiammal; nem szabad meg-

oldanom azt a talányt, mely még most is féligmeddig titok előttem. Ha én meghalok, Boris szabad lesz; de amig élek, boldogtalan nyomorult ember vagyok, ki egy tört sziv oltára előtt néma hallgatásra vagyok kárhoztatva.

Egy viharos őszi estén, midőn Dournoff tábornok fatörzsekből összerovátkolt sátorában haditanácsot ült Borissal, gyorsfutár érkezett. A nagy szebasztopoli hős megérkezése uj életet öntött a hadseregbe és Dournoff diadalmas örömmel jelentette ki, hogy Plevna, ha sikerül Osman Pascha seregeit minden élelemszállitmánytól elzárni, hat hét alatt az oroszoké lehet.

Milutin tábornok egy uj haditervrajz fölé hajolva, fel se vetette a fejét, midőn Dournoff a felbontott levelet átfutva, halkan suttogta:

— Ő itt van.

Xenia grófnőtől jött ez a levél, aki a nikopolisi nagy kórházból kelt soraiban tudósitást kért kettőjük hogylétéről.

— Mindketten itt vagyunk, barátom, és nekem beszélnem kell önnel, irta a grófnő. Boris jövendő boldogsága forog a koczkán. Mert Boris életét és becsületét meg kell mentenünk ama szerető nő kedveért, ki most minden veszélylyel daczol, hogy még egyszer lássa a szeretett férfi arczát.

Dournoff könyfátyolos szemét Borisra szegezte, kinek szép, kifejezésteljes feje a halál terve fölé hajolt.

E perczben lódobogás hangzott fel és az őrszemek ajkairól rekedten feltörő jelszó kicsalta Dournoff tábornokot.

— Sürgős ügy! Dournoff tábornoknak személyesen kézbesitendő! ez volt a csomag felirata, mit a tábornok személyesen vett át. Dournoff Milutinhoz fordulva, utasitást adott, hogy a főhadiszállásról érkező tiszt kellő fogadtatásban részesüljön.

— Gourko tábornok rögtöni visszatérést parancsolt, egy pillanatig sem szabad időznöm, felelt a fiatal szárnysegéd és a következő pillanatban messze vágtatott gyors paripája.

Dournoff halálsápadt arczczal olvasta a levelet.

— Csatlakozzék rögtön hozzám az ön tábori parancsnokával. A gárda együtt van. Magam lépem át holnap a határt. Adjon a rangban ön után következő táborkari főtisztnek szigoru utasitást, hogy senkit, semmiféle ürügy alatt el ne bocsásson a táborból.

A rövid nehány sor alatt kusza vonásokkal csak annyi állott, hogy »Gourko« és e név ép oly ellentmondást nem türő parancscsá tette az utasitást, akár csak a czár »fiat«-ja.

Egy fél órával később Dournoff és Milutin nekivágtattak a csillagtalan, nedves, ködtől homályos éjszakának. Az éjjeli szellő zokogva sivitott végig a halmokon, hol Osman Pascha, Szuleiman Ali és Chefkel Pascha hetvenezer rajongó muzulmánnal visszaverte volt az orosz sereget. A czare-

vitch maga vezette a granátosok és a testőrség hetvenezernyi daliás seregét az ellenség elé.

Dournoff ajkain kétségbeesett panasz tört föl, amint igy a sikságon végigvágtattak:

— Ha a testőrség nem győz, akkor ügyünk veszve van.

— Tábornok! Az orosz testőrség még soha vereséget nem szenvedett. Ha Todleben, a mi Nestorunk ezt a feladatot bizta rá Gourkora, bizvást körülfoghatjuk Plevnát és kiéheztethetjük Osman Paschát. Aztán hatalmunkba keritjük a Balkánt. És nekimegyünk Adrianápolynak és Konstantin városának. Most már annyi vereséget szenvedtünk, hogy a gárdának győznie kell és győzni fog.

Dournoff némán tünődött ezalatt, vajjon megmondja-e Borisnak, hogy az a nő, kinek örök hűséget fogadott, a vörös-kereszt ápolónőihez csatlakozik.

— Nem, nem, meg kell őt kimélnem e hiábavaló lelki kintól. Mert senkinek sem szabad most átlépni a határt és Gourko mindnyájunkat elvisz magával, hogy katonai sorfalat vonva, a gárdának kijelölje a helyét.

A hadparancsnokok egész éjjel tanácskoztak Gourko táborában és reggel az egész ragyogó, daliás gárda, Pétervár szalonjainak elkényeztetett kedvenczei, türelmetlenül álltak a szemenszedett lenhaju vitézek élén és mosolyogva várták az indulási jelt, ámbár minden török golyótól egy-egy szerető sziv törhetett meg a pétervári téli palota fényes körében.

Október huszonharmadikának éjjelén Dournoffra nagy megpróbáltatás várt.

— Dournoff, én nem bizhatom rá senki másra, csak önre, szólt Gourko, az ön seregének vezetését. Ha a testőrség győz, Osman Pascha sorsa el van döntve és a Konstantinápolyba vezető ut nyitva áll előttünk. Milutin ezredest magamnál tartom. Ő higgadt ember, a ki nem veszti el a fejét. Az ő vaserélye, melyről plevnai ostroma tanuskodik, bátorságotszító nimbussal veszi körül dicső nevét. Gorni-Dubnik ostromát önre bizom. Ettől függ az egész csata, negyvenezer katona becsülete. Milutin ma éjjel legválogatottabb fegyvereseinkkel kémszemlét fog tartani a Gorni-Dubniki erősség környékén és meg fogja tudni mindazt, a mit önnek tudnia kell és amit meg lehet tudni. A törökök oroszlánbátorsággal fognak ott harczolni, mert az a vár az ő utolsó erősségük. Ha ez a kezünkben van, a czár nyugodtan alhat. Ha ön ezt az utolsó várat a kezembe szolgáltatja, ön holnap reggel az orosz hadsereg legfőbb parancsnoka lesz.

Dournoff néma kézszoritással válaszolt. Hanem midőn Boris, ki őt egy darabig kisérte, végre elvált tőle, szive elszorult.

— Alexis, szólalt meg a fiatal katonatiszt, itt van két levél. Hadd azokat a főhadiszálláson, azzal az utasitással, hogy Gorni-Dubnik bevétele után külön futárral küldjék rendeltetési helyükre.

— Mit jelent ez, Boris?

— Azt, hogy én nem fogom túlélni a holnapi ütközetet. Mert én a tüzbe megyek a testőrséggel. Holnap nem érünk majd rá fecsegni. Apám! Margit! Ez a két levél elmond nekik majd mindent. Hanem mondd meg majd Xenia grófnőnek, miként az ő szeretetétől és Vera testvéri ragaszkodásától várom, hogy az én drága szerelmes Margitomat, kit tán sohse fogok többé viszontlátni, átsegitsék azokon a rettenetes sötét napokon, melyek rá várnak, ha elesem.

Dournoffnak torkán akadt a válasz.

Kéz kézben nyugodott; igy nézett szembe egymással a két hőslelkü barát.

— Isten veled, Boris, Isten veled, rebegte Dournoff. Aztán megsarkantyuzta a lovát és elvágtatott.

IV. FEJEZET.

A gárda diadala.

Hidegen és borusan virradott fel a reggel a Vid partjai fölött. A hadsereg négy hosszu tömött vonalban haladt Gorni-Dubnik felé és szorult szivvel álltak csatarendbe a marczona vitézek, hogy végre körülfogják az ellenséget. Csend, hangtalan csend borult a vidékre, melynek felette már a halálangyal szárnyának sötét árnya borongott.

Csend, mély siri csend uralkodott Plevna vértbiborló környékén is. Hajnal hasadtával, a nikápolyi vörös-kereszt kórház egyik szobájában, Xenia grófnőt nyugtalan álmából hangos kopogás verte föl. Gyorsan szökött fel ágyáról és meggyujtva az éjjeli lámpást, felkeltette Verát is, ki e szomoru hónapok alatt vig fiatal leányból komoly, kötelességtudó nővé változott.

Egy felsarkantyuzott katonatiszt jelent meg a küszöbön és mélyen meghajtva magát, bocsánatot kért a háborgatásért.

— Méltóságos asszonyom! Dournoff tábornoktól sürgős üzenet.

— Megvárhatja a választ? kérdé a grófnő mohón.

— Méltóságos asszonyom, nagy mozgalom van a csatatéren. Én innen rögtön Bukarestbe megyek és a különvonat egy óra mulva indul. Attól tartok, hogy egy álló héten át csupán betegeket, sebesülteket és halottakat fognak ide szállitani a határról. Lehetetlen! Attól félek, hogy a mi seregünk támadást fog ma intézni a török hadak ellen. Isten oltalmazza a seregünket.

— Anyám, édes anyám! kiáltott fel Vera, anyja karjába kapaszkodva, mi is elmehetnénk Bukarestbe.

— Ha megyünk is, gyermekem, akkor sem tudom Margitot magunkkal hozni. Nem kapok számára utlevelet. Mert szigoru parancs tiltja meg, hogy önkénytes ápolónők átlépjék a határt, mióta tapasztalták, hogy a nemeslelkü orosz hölgyek sorra halnak bele a szokatlan éghajlatba és lenn porladnak Nikápoly dunamenti sirhalmai alatt.

— De anyám, Margit felvehetné az én vöröskereszt öltözetemet és visszatérhetne ide veled. Én Mazzana asszonynál maradhatnék Bukarestben. Ő meg az én utlevelemmel jöhetne ide. És igy ő viszontláthatná Borist a csata után.

A fiatal leány hangja reszketett a felindulástól és Xenia grófnő szeretetteljesen hajolt le hozzá és megcsókolta fehér homlokát.

— Kapitány ur, magával vihet ön bennünket? kérdé »Nikápoly angyala«, mert igy hivták a betegek és sebesültek százai a jóságos asszonyt, ki soha ki nem apadó anyai gondoskodással virrasztott betegágyuk fölött.

— Méltóságos asszonyom, felelt a kapitány, készüljön utra Én egy óra mulva visszatérek. Méltóságos asszonyom, ugy látszik, nem is ösmer már. Én Platoff Sergius vagyok.

— Ah, Platoff! Ön hadapród volt még, mikor utoljára láttam és ime most már a czár bátor katonája, szólt a grófnő és mosolyogva nyujtotta neki kezét.

— Ha isten ugy akarja, válaszolt a deli ifju katonatiszt, csókot lehellve a feléje nyujtott kézre, mialatt lopva pillantott az anyja mögé pirulva rejtőzködő fiatal leányra.

A fiatal tiszt rövid öt hónapi háboruskodás alatt apródból kapitánynyá lett; de soha ellenséges golyó sivitása annyira fel nem izgatta, mint most Vera rávetett pillantásai.

— Ugy hát ezer örömmel megyünk önnel, kapitány ur.

Platoff mélyen hajtotta meg magát és mig léptei tompán visszhangzottak a hosszu folyosón, a két nő gyorsan összeszedte utikészletét. Midőn a hajnali szürkület bágyadt fényénél a Vid sötét hullámai zugva szakadtak a Duna torkolatába, a széles folyam álomba merült szigetei felett borongó reg-

geli ködben tovarobogó mozdonyok éles fütyje süvöltött át a légen.

— Nálad van a sürgöny, Vera? kérdé Xenia grófnő, mialatt nehéz köpönyegje alá rejtette ruháját, melynek sötét alapján a genfi vörös kereszt biborlott, mint hősi vér odacseppentett foltja.

— Itt van. Ők a Russie-szállodába szálltak és mi egyenesen oda megyünk.

A két nő gyorsan haladt végig a nagy kórház előtt, a rendelő sebész érkezését váró rokkantak hosszu során és Xenia grófnő szeme könybelábbadt.

— Hány szerető sziv várja otthon ezeket a szegény fiukat, kik itt nesztelenül, ösmeretlenül tűnnek el az élők sorából. És mindezt a dicsőségért, a czárért. Ez Kain sötét hagyatéka, hogy az emberiséget a háboru átka sujtja még mai napig is.

A mint a vonat a sebes Dunán átvezető katonai vasuti hidon végigrobogott, egyszerre távoli tompa dörgés siketitő moraja bontotta meg a reggeli csendet. Vera rémülten simult édes anyjához és Xenia grófnő is ijedten rezzent össze. Minden uj dörgésnél, melynek messze rezdülő hanghullámai a Duna tükrén tovalebegtek, ujból meg-megrázkódtak.

— Mi ez, kapitány ur? kérdé a grófnő, midőn észrevette, hogy Platoff felvillanyozottan veti föl szép fejét, mint valami nemes harczi paripa.

A fiatal katona arcza elhalványodott, midőn ezt válaszolta:

— A testőrség támadást intézett Gorni-Dubnik ellen és most kezdődik az ágyulövés.

— Isten oltalmazza a mi hadainkat, sohajtotta Xenia grófnő és szomoru gondolatokba elmerülve, a szegény boldogtalan Margit jövőjén tünődött, kit szerető, megkinzott szive ide vezetett a Duna mocsarainak gyilkos éghajlata alá, hogy a háboru minden esélyével és borzalmával daczolva, még egyszer láthassa a szeretett férfit.

— Én Istenem, ha Boris — — Oh Istenem, igy töprengett Xenia, mig Platoff elbeszélte Verának a negyven mértföldnyi kiterjedésü csatatérről érkezett legujabb hireket. A vonat végre Bukarestbe ért, hol két bánatos nő fájó szivvel várta hét nap óta Xenia grófnő üzenetét. Midőn Margit zokogva borult második anyjának ölelő karjába, a grófnő első szava ez volt:

— Légy nyugodt, gyermekem, neki nincs semmi baja. Tegnap, mikor hirt vettem róla, viruló egészségben volt.

De azt nem merte megmondani, hogy e pillanatban a háboru minden dämona dühöng fékevesztetten a szeretett férfi körül, a gorni-dubniki rettenetes haláltusában.

Midőn a nap első sugarai megaranyozták Gorni-Dubnik vidékét, Dournoff Alexis kezet szoritott Borissal.

Milutin féltve őrzött tábori távcsövét átnyujtotta Dournoffnak.

— Vedd magadhoz; onnan, a hová én megyek, távcső nélkül is meglátom a törököket.

— Mit akarsz ezzel mondani? kérdé Dournoff rémülten.

Boris idegesen kaczagott.

— Én a testőrséggel ostromra indulok. Ellisé a jobboldal, Rosenbaché a bal, a czirkasziai testőrség ott ama halomról veti rá magát a török erősségre. Én Limbowszkyval fogadtam, hogy az ő granátosai alkonyat előtt nem lesznek benn a várban.

Dournoff leugrott a lováról és karjaiba zárta Borist.

— Ez őrültség, Boris. Neked szent kötelességeid vannak. Rád az egész vonalon szükség van. Nem szabad, hogy koczkára tedd az életedet, mint valami közkatona. Gondolj Margitra.

— Én ma csak a hazámra gondolok, felelt Milutin komolyan és a reggeli verőfénynél is sugarasabb mosoly derült fel szép vonásain. Én Limbowszky oldalán ostromra indulok.

Az elszánt vitézek paripáinak dübörgése megmegremegtette a földet és Dournoff könyeinek ködfátyolán át látta, mint vágtat tova Boris a granátos-ezredes mellett a halálba. Senki se vette észre, hogy a fiatal hős, midőn barátjától bucsuzva egy perczig megállitotta a lovát, forró csókokkal boritotta Margit arczképét, melyet a háboru rémes napjain és éjjelein át mindig szivén hordozott.

Fél nyolcz felé az egész hadsereg csatarend-

ben állott. És Gourko tábornok egyetlen parancsszavára ötvenhat ágyu őrjitő, süketitő dörgése hangzott fel, melyeknek golyózápora a mély csendbe borult vár bástyáira zudult. A sánczokon a törökök ezrei várták a támadást és Boris sugaras arczczal fordult a granátosok hősies ezredeséhez.

— Ez a régi csatanapokra emlékeztet. Nézze csak, ott a halmon a kaukaziai kozákok robognak tova.

A granátos-ezredes órájára nézett és kezet nyujtott Milutinnak.

— Tiz órakor, pajtás! kiáltotta és hangos harczi riadóval vágtatott előre granátosai élén, kik villámsebességgel száguldtak végig a lejtős uton.

Tiz perczczel később az aczél csörtetése volt az egyetlen hang, mely a bástyafalakon felzúgott, hol a törökök kétségbeesett küzdelemben némán hullottak el az oroszok kardjai alatt. Háromezer orosz és török harczos vivta ott a haláltusát és egyik fél se merte megkezdeni a sánczok lövöldöztetését.

— Rajta, rajta, orditotta az ezredes, midőn látta, hogy a mozlimok vad futásban iramodnak a vár felé.

És e perczben jobbról és balról felzugó ágyudörej hirdette, hogy a kelepczébe került törököket körülfogták. Milutin egyik kezében karddal, a másik kezében töltött puskával jelt adott seregének és a csata szenvedélyes mámorától kábultan, vadul

történtett előre. A törökök visszaverték volt az első támadást és a granátosok megbontott sorai ujra tömörültek, mig merész parancsnokai haldokolva vagy sebesülve boritották a csatateret.

Boris kidőlt barátjának hősi harczosaihoz csatlakozva, uj támadásra tüzelte őket és neki vetette magát a török erősség külsánczainak, melyeken kétezer török gúnyos »Allah il Allah« kiáltással ontotta a haláltosztó golyózáport halálos ellenségeikre.

Aztán az egész erőd megremegett a négy hatalmas várágyu dörgésétől. A finnországi ezred és a Pál-ezred vad harczosai őrjöngő düh vad sikoltásaival rohantak a baloldali sánczokra, de rettenetes küzdelem után hátrálniok kellett a lángokat okádó erősség elől.

A csata vesztettnek látszott. Mert a nap delelőre emelkedett már és a haláltusa három óra óta dühöngött, anélkül, hogy a törökök belefáradtak volna.

Az orosz seregek a bevehetetlen erősségnek oly közvetlen közelébe jutottak, hogy Gourko visszavonulást se remélhetett.

— Itt kell nekik veszniök a halál torkában.

Mialatt Milutin erélyes szóval buzditotta kitartásra az ő tisztjeit, kik ott forgolódtak a katonák között, amint ezek hasmánt fekve, puskáikkal minden egyes, a sánczon felbukkanó törökre

lövöldöztek, egy sebesült táborkari tiszt tántorogva közeledett hozzá.

— Gourko tábornok személyesen érkezett a csatatérre. Azt a rendeletet adta most, hogy mind a három tüzérségi ezred, balról, jobbról és középen még háromszor tüzeljen. Miután a baloldalon az utolsó ágyutűz eldörgött, jegyezze meg jól — a baloldalon — akkor mind a három támadó csapat egyszerre utolsó megrohanást intéz a vár ellen.

A szó elhalt a tiszt ajkán és arczczal a földre borulva, holtan rogyott össze.

— Szegény Limbowszky, elvesztette a fogadását, gondolta magában Boris, merőn szegezve szemét arra a kis szögletre, hol rögtönzött sátor alatt a hős granátos ezredes vonaglott, vérző sebeinek égő kinjai közepett.

De egyszerre Boris felsikoltott, mert tisztjei rémülten mutattak egy jobboldalt előrevágtató szürke tömegre, mely egymaga rohant a muzulmanok kereszttüzébe. Ők nem várták be a baloldal utolsó ágyutüzét, hanem előre száguldtak, midőn a saját tüzérségük ágyui utolsót szóltak, a balszárny és a középcsapat pedig készületlenek lévén, az őket megvédelmező ágyuk is szüneteltek. Rettenetes tévedés. Egy lovas táborkari tiszt vágtatott szivetrázó sikolylyal Boris elébe.

— Vigye az embereit gyorsan a harczba. Vágtasson előre vad harczi kiáltással, siessen a balszárny segitségére. Ez Gourko rendelete.

Kétezer torokból szakadt föl a szenvedélyes vad harczi riadó. A török vár biboros villámok vakitó tüzébe borult ujra és Gourko könyes szemekkel, dühtől tajtékzó ajkakkal látta, mint olvadnak össze az ő hőseinek tömörült sorai. Midőn látta, hogy a finnországi ezred parancsnoka holtan esik le lováról, a nagy tábornok tompa hörgéssel horgasztotta le a fejét.

— Elvesztettük a csatát!

— Tábornok ur! kiáltotta Dournoff, kinek jobbja véráztatott kendővel fel volt kötve. A mi embereink most ott lenn állnak a várfalak tövén.

— Jól van — orditotta Gourko. — Ha estig kitartanak, az éj homályában egy utolsó megrohanással bejuthatnak a várba. Szüntesse be a tüzelést. A golyók csak a mi embereinket teritik le.

A táborkar szétoszlott, és a komor tábori főparancsnok rendeletére néhány pillanat mulva siri csend borult az egész térre. Az öt kiválasztott testőrségi ezred ott kuporgott a durva sánczok tövében, melyektől Plevna sorsa függött. A kopaszfejü törökök négyes sorfala guggolt fönn a sánczok mögött, éber szemmel kisérve a csatateret.

Gourko tábornok szivét halálos keserüség töltötte el, amint szótlanul nyargalt a halomtetőre, a honnan Gorni-Dubnikra nyilik kilátás. A táborkari tisztek halovány arczczal jártak-keltek a csatatéren, melyet az alkonyra szálló nap biborban fürösztött.

Az orosz testőrség kis földsánczokat emelt, késekkel köveken megköszörült kardokkal és tőrökkel; és amint leszállt az est, mind közelebb vonultak a sánczok védgátjai alá.

Negyven mértföldnyire körös-körül az egész hadsereg értesült erről a halálthozó utolsó kísérletről és Osman Pascha Plevnán kétségbeesetten nézett elébe az éjnek. Ha a vörös bástya az oroszok kezébe jut, akkor Plevna veszve van, és az éhhalál kezdi rémes művét. A farkasok rémitő orditása és az éji bagoly huhogása bontotta csak meg a természetellenes rémes csendet, mely az el nem dőlt csata szinhelyére borult.

Boris maga a sokszög legszélső csucsán kuporogva, a köréje csoportosuló bátor harczosoknak kiadta a jelszót:

— Mikor a legelső orosz »Hurrah!« felhangzik, mindegyikünk átveti magát a védgáton.

Gourko és Schouwaloff visszafojtott lélegzettel várták a fenséges pillanatot. Egyszerre egy távolról felhangzó éles sikoly rezgett át a csöndes éjszakán, és a főparancsnok, kinek világhirü dicsősége, valamint a vezérlete alatt álló testőrség becsülete, ez utolsó őrült kirohanástól függött, ebből megtudta, hogy itt az idő.

— Most! — kiáltotta Boris szenvedélyes fellobbanással, midőn az Ismailoff-ezred támadásának őrjöngő harczi zaja zugott föl. Maga a tábornok vetette át magát karddal kezében a védgáton, és

az oroszok vad bosszuüvöltéssel nyomultak be a sánczokon és éles kardjaikkal rohantak a törökökre.

Egy utolsó, kétségbeesett vad tusába elegyedett a két ellenséges sereg és sűrű gomolyba összecsapva, karddal rohantak egymásnak. Midőn a villogó aczél elvégezte rettenetes művét, a fehérkék lobogó diadalmasan lebegett fönn a bástya ormán.

A vörös bástya meghódolt és Plevna az oroszok hatalmába került.

— Egy basa, ötven tiszt, négy ágyu és kétezer fogoly, jelentette egy szárnysegéd Gourko tábornok elé vágtatva, ki táborkarával türelmetlenül várta a tudósitást.

— És Plevna! — ujjongott az agg hős, Dournoffhoz fordulva. Tábornok ur, szedjen össze annyi táborkari tisztet, ahányat csak talál, és vágtasson Gorni-Dubnikba. Állittassa föl az összes használható ágyukat, vegye át a főparancsnokságot, és védelmezze az erődöt katonai becsületére az utolsó emberig.

Dournoff be sem várta a tábornok utolsó szavát, hogy őrült vágtatásnak induljon. A sánczokhoz érve, egy sebesültet szállitó csoportra akadt, és első kérdése az volt:

— Az ezredesünk?

— Halálos sebet kapott.

— És Milutin ezredes? — Hangja rikoltó sikolylyá vált.

— Sulyosan megsebesült. Ott fönn fekszik a sánczokban.

Felrobbant bástyatörmelékeken, török hullákon és szétszórt fegyverek roncsain vágtatott keresztül Dournoff, hogy felkeresse a hőst, kit az a büszke dicsőség megilletett, hogy ő vette be ostrommal a pokol kapuját.

— Milutin! — kiáltotta, midőn messziről megpillantotta a gránátosok századait.

— Erre van — felelt egy hang a sötétben.

Egy felforditott ágyutalapzat mellett halványan és eszméletlenül feküdt Boris. Szétroncsolt jobbja erőtlenül csüggött alá, és körötte néma imádattal tolongott a legénység, mig tiszttársai ideiglenes kötést alkalmaztak a sebesült karra.

— Ő vezérelt bennünket! — kiáltották a tisztek rajongó lelkesedéssel, köréje csoporttá verődve.

A következő perczben Dournoff már mellette térdelt és rájuk sem hallgatva, azon iparkodott, hogy egy kis cognacot csepegtessen az eszméletlen sebesült ajkaira. Boris erre felvetette révedező szemét.

— Alexis — suttogta alig hallhatóan és baljára mutatott. Dournoff felszakitotta az egyenruháját.

— A zsebemben — rebegte Milutin, midőn a fáklyahordók föléje hajoltak, hogy megnézzék, vajjon nem vérzik-e még egy másik sebből is.

Dournoff belenyult a baloldali zsebébe, és kivont belőle egy vérboritotta arczképet.

— Margit. Mondd meg neki — rebegte Milutin, aztán eszméletlenül hanyatlott vissza.

* * *

A csillagok ragyogva mosolyogtak az égbolton, midőn a halálosan megsebesült hőst a tábori kórházba szállitották, és Margit ez éjjel bukareszti kicsi szobájában mosolylyal ajkain aludt el, a szeretett férfiért imádkozva, akinek babérkoszorus feje körött a csata rémei dühöngnek, és kit ő nemsokára viszontlátni fog.

Midőn a hajnal felvirradt, Xenia grófnő Margittal elhagyta Bukarestet, hogy a legközelebbi vonattal Nikápolyba térjenek vissza. A genfi vöröskereszt ápolónőinek egyszerü öltönyébe burkolva, remegve és dobogó szivvel követte Margit a grófnőt, ki egyetlen leányát Mazzana asszony őrizetére bizta. A két nő némán járt-kelt a szálloda magányos termeiben, és emliteni se merték Boris nevét mert tudták, hogy a hőn szeretett férfi most ott küzd a legvéresebb csatában.

— Bizzék meg bennem — fogadta volt Platoff Sergius kapitány, midőn Xenia grófnőtől bucsut vett. Mihelyt jelentést tettem Gourko tábornoknak, rögtön Dournoffhoz sietek. Onnan futárt küldök, és ha Boris megsebesült — itt a gyermekarczu kapitány hangja reszketett — élve vagy

halva visszahozom őt. Magamévá teszem az ügyét, mintha a tulajdon édes testvérem volna.

Az ősz delnő csókot lehellt a deli ifju homlokára és elbocsájtotta, hogy Gorni-Dubnik rettenetes halálborzalmainak közepéből előkeritse Margit jegyesét.

Plevna elestének és Gorni-Doubnik győzelmes ostromának hire nemsokára bejárta az egész világot, és a mocsaras Dobrudsa minden vidékéről százával szállingóztak a betegek és sebesültek a nikápolyi kórházba. Sokan élve sem értek oda, ugy, hogy még a nevüket sem lehetett feljegyezni, mert a harmincz mértföldnyi ut kimeritette erejüket. Margit vérző szivvel várta-várta Platoff Sergius üzenetét, de hiába. Platoff hallgatott és Xenia grófnő is hiába igyekezett Dournoff tábornokkal érintkezésbe lépni.

— Ő most a csata legtüzesebb góczpontjában küzd — szólt a látogatóba jött nagyherczeg, ki mély, hódoló tisztelettel hajolt meg a kórház angyala előtt. Mehemet Ali serege ellen indult. És maga a czár sem kapott még tudósitást személy- és tábor-tisztikarának sorsáról, mely a testőrséggel ostromra indult.

Három napi lázas várakozás után Margitot mondhatlan, sejtelmes rettegés fogta el.

— Xenia grófnő — suttogta Margit — ha Boris élne, Dournoff értesitett volna. Boris, Boris! Egyetlen szerelmem!

Egy este, midőn szokott kórházi szemleutjokat megtették, ép abban a pillanatban értek oda egy gránátos katonatiszt ágyához, kinek az egyik lábát levágták, midőn ez a sebésznek azt válaszolta:

— Én Milutin kapitány tőszomszédságában estem el. Ő az egyik ágyut kezelte, én a másikat. Szegény fiu!

— Megsebesült? — kérdé az orvos. Mert még eddig nem szállitották ide.

— A bal karját darabokra zuzta a golyó. Le is vágták. Attól félnek, hogy megüszkösödik. Mihelyt Dournoff tábornok szerét teheti, rögtön ide hozatja. Ő volt Gorni-Dubnik ostromának hőse.

A sebesült ijedten némult el, saját fájdalmáról megfeledkezve, midőn látta, hogy az ifjabbik betegápolónő eszméletlenül roskad Xenia grófnő karjaiba.

Xenia grófnő szeme könybe lábadt, mert eszébe jutott a távol harczoló büszke, hajthatatlan ősz apa, és ajkai búsan rebegték:

— Istenem, ez a végső csapás. Most megtelt a keservek serlege.

Midőn a hajnal felvirradt, Margit liliomnál is fehérebb arczczal feküdt vánkosain, miután a főorvos erős álomitalt keverve a ráerőszakolt sziverősitőbe, mély, nyugalmas álomba ringatta el fájdalmait.

— Xenia grófnő — szólt az orvos — minek is jönnek ide az ilyen kis csitri leánykák? Ezek-

nek nem való a háboru mészárlásainak rettenetes, realisztikus látványa.

Xenia grófnő mélyen fölsóhajtott, mig szeme gyöngéd szeretettel tapadt az alvó gyermekleányra.

— A szerelem hozta őt ide. Ő a gorni-dubniki hős jegyese.

A mord, vén orvos szótlanul fordult el.

— Várjon meg grófnő, megnézem, tán tehetek valamit érte. Mert a komoly ősz sebész tüzbe is ment volna a kórház angyaláért. Tizenöt percz mulva visszajött.

— Beszéltem azzal az öreg kapitánynyal, aki mellette esett el. A nap dicsősége Milutiné. Ellis tábornok sirva fakadt, mint egy kis gyerek, mikor meghallotta, hogy Milutin kapitány valószinüleg halálosan sebesült meg. Husz kozákot küldtem ki az országutra, hogy ott lessék meg a sebesülteket szállitó kocsikat, és hozzák Milutin ezredest egyenesen az én szobámba. Tán, ha feltétlen nyugalmat tudok neki biztositani, megmenthetem még. A kapitány megmutatta, hogy hol vágták le a karját. A nagy vérveszteség, a harmincz mértföldnyi ut és a seb hosszu ideig való elhanyagolása csak növeli a veszélyt. Attól félek én legjobban. Hanem küzdeni fogok az életeért, az ön kedveért, és e szegény gyermek kedveért.

— Áldja meg az Isten érte — rebegte Xenia grófné. Kérem, hivasson engem rögtön.

Mert egy egész élet tévedését kell itt jóvátenni. Egy fölöttük borongó átkot el kell háritani, egy sulyos büntetéstől meg kell őket menteni, mely gyakran az ártatlant sujtja.

— Bizzék meg bennem — szólt az orvos. Én ismertem az anyját. Ő egyike volt azoknak, kik tisztán őrizték meg a jellemüket és a lelküket a névaparti város társadalmi forgatagjában.

Midőn Margit mély álmából fölébredt, Xenia gyöngéden hajolt a sápadt leány fölé.

— Boris? — suttogta Margit Xenia grófné nyakába borulva.

— Drága szivem, most egész erődet össze kell szedned. Megbizhatom benned?

Margit fel akart emelkedni, de erőtlenül hanyatlott vissza.

— Még nem. Csak pihenj, gyermekem. Egy óra mulva itt lesz. Ő még él, de nagyon gyenge.

A téli verőfény halvány világa árasztotta el a termet, midőn egy tuczat kozák nagy óvatosan szállitott egy mozdulatlan sebesültet a nagy terembe, melyet a főorvos gyorsan berendeztetett számára, és Xenia grófné némán állott egy sarokban, mialatt a tehetetlen terhet gyengéden fektették le az ágyra a szerető leány szeme láttára, ki őt a sors végzetével daczolva is szerette.

Margit, a grófnő karjaiba kapaszkodva, merőn bámult a drága vonásokra; aztán nesztelen léptekkel siklott oda a beteg fekhelyéhez, és mind-

nyájuk szeme láttára, biborra gyult arczczal föléje hajolva, hosszu, hosszu édes csókban forrasztotta égő ajkait a beteg jéghideg halovány ajakára.

— Boris — suttogta halkan — Boris.

Mikor térdeiről felemelkedett, egész lénye megváltozott; vaserélyt parancsolt gyengéd szivére és Xenia grófnővel osztozkodott a sebesült körötti segédkezésben. Aztán dobogó szivvel várták be az előszobában, hogy az orvos a seb megvizsgálását befejezze.

Az előszoba ajtajának küszöbén egy kozák harczos jelent meg, alázatosan levett sipkával.

— Nimovitchról jöttem a barinnal. Az egész hadjárat alatt nem mozdultam el mellőle. Dournoff tábornok azt mondta, hogy virrasszak mellette és hogy adjam át ezt a grófnőnek.

E szavakkal Xenia grófnőnek egy kis csomagot adott át, nehány gyorsan odavetett sor kiséretében.

— Kedvesem, szólalt meg a grófnő, miután felbontotta volt a csomagot, te vele voltál az ostromban. A csomagban Margit saját arczképére ismert; de annak a férfinak a piros vére biborlott rajta, ki most ott benn fekszik halálos ágyán.

Margit egyedül maradt a hű kozákkal, mert a főorvos egy komoly pillantással szóllitotta magához a grófnőt. Az erkélyről, a melyen álltak, kilátás nyilott a tova hömpölygő Dunára, a fölötte sötétlő várra és a vérboritotta csatatérre. Fönn

a bércztetőn diadalmasan lobogott az orosz hadi zászló.

— Életben marad? kérdé Xenia grófnő, megragadva az orvos kezét.

Az orvos hangja elcsuklott.

— Ma van az ötödik nap. Ő igen gyönge. A kilenczedik napon el fog dőlni. Gyorsfutárt küldtem az apjáért. A tábornok három nap alatt itt lehet.

— Mit akar ezzel mondani? kiáltott fel a grófnő megrémülten. Istenem! Nem fog meghalni! Nem szabad meghalnia.

— Milutin tábornok tán későn ér már ide, válaszolt az orvos, ámbár őfensége a nagyherczeg, az én kérésemre, sürgönyileg adott utasitást, hogy az apa rögtön induljon utnak.

— Eszméletnél lesz? kérdé a grófnő vonagló ajkakkal.

— Igen, mig fordulópont áll be a láznál. A vége aztán delirium és — halál, rebegte az agg orvos, ki hajdan, fiatalsága napjaiban, némán imádta a fiatal hős édes anyját. Szemére könyes fátyol borult, amint folytatta:

— Legügyesebb két segédorvosomat melléje rendeltem, a kik fölváltva virrasztanak mellette. Ön és szegény menyasszonya is felváltva virraszthatnak ágyánál. De nem szabad hozzá szólni, nem szabad őt felizgatni.

Másnap a sebesült felvetette a szemét és ön-

tudatosan tekintett körül a szobában. Xenia grófnő az ablaknál ült és keze egy sürgönyt szorongatott, mely arról értesitette, hogy Milutin tábornok Nikápoly felé vette utját. Margit a szoba egy szögletében ült, ahonnan egy perczre sem téveszthette szem elől a beteget.

A fiatal segédorvos kiosont a teremből és a komoly öreg sebész fürkésző szemmel hajolt a beteg fölé. Nehány perczig ünnepélyes csend borult a szobára; aztán odafordult az orvos, hol Margit a rettegés és remény lázas izgatottságával várta az orvos hivását, ki egy kézmozdulattal intett neki, hogy várjon. Valami sziverősitő italt csepegtetett a beteg ajkaira, hogy feléleszsze a beteg lankadt erejét, aztán odaintette magához a remegő leányt.

A néma szenvedő elhomályosodott szemeiben fellobbant a sugár és orczáin az élet bibora pirosolott fel. Szótlan üdvözlete szavaknál ékesebben beszélt szerelméről. Az orvos Margit jobbját gyöngéden rátette Boris mozdulatlan ujjaira, aztán ezt sugta fülébe:

— Egy szót se szóljon, igy maradjon, a hogy van.

Aztán könyes szemekkel osont ki Xenia grófnővel együtt a teremből.

A déli verőfény arany sugárkévéi beszüródtek az ablakon a terembe és egy-egy ragyogó sugár odatévedt a beteg ágyára. Egy hang se bontotta meg a mély csendet, hanem a lelkük egymásba

összeolvadt; a szivük kölcsönös, örök, halhatatlan szerelem fogadalmát tette és Margit előtt ez a pár percz üdvözitő örökkévalóságnak tetszett.

Midőn felvetette a szemét, egy görögkatholikus pap állott mellette két ministranssal és valaki gyöngéden fogta meg balját, mig jobbja a gornidubniki hős ép kezében nyugodott. Még mielőtt az arczába szökő vér biborhullámai szivébe visszafolytak volna, ő már Isten és az emberek előtt Boris hites felesége volt. Büszke alakja megingott és odaborulva a betegre; szüzies szivének fellobogó szerelmét belelehellte abba a csókba, melylyel ajkaik összeforrtak egy életre szóló frigyhez.

— Boris, férjem, Boris, egyetlen Borisom!

A bú és fájdalom fellegei egy perczre szétfoszlottak, amint a komor pap mély gordonkahangon a Mindenható áldását kérte frigyükre.

Boris ajkai halk suttogásra nyiltak: »Nimovitch a tied, szerelmem«. Szemei aztán bezárultak és az orvos gyöngéden vezette ki a két izgatott nőt.

Künn az agg pap várta őket és az orvos ünnepélyesen szólalt meg:

— Gyermekem, az orosz törvény azt követeli, hogy mind a két házasfél eszméletnél legyen. Boris kivánta, hogy siettessük. És jobb is igy. Lehet, hogy a láz ujra erőt vesz rajta. Az okmányokat aláirtam, mint tanu, és most áldja meg önt az Isten, szép gyermekem. Ön most Milutin grófnő.

Ez éjjel nem engedték be Margitot a betegszobába, mert a beteg az átélt izgalomtól kimerülten álomra hunyta szemét. Nyugtalan félálmából felrezzenve, tekintete Xenia grófnőre esett, aki az asztal mellett ülve virrasztott.

— Mazzana asszonynyal és Verával nem lehet érintkezésbe lépni, mert a határok el vannak zárva. Hanem a doktor megigérte, hogy holnap Bukarestbe küldi az egyik lábbadozó betegét. Milutin tábornok itt lesz ma.

— Nem mehetek be hozzá? esdeklé Margit.

— Nem, hadd pihenjen, drága gyermekem, felelt a grófnő, én itt maradok melletted.

Midőn a hajnal felvirradt, Xenia grófnő bevezette Margitot a beteg szobájába, kinek lázban égő ereiben forrón lüktetett a vér.

— Kedves grófnő, szólt az orvos, félrehiva Xeniát, én utasitást adtam, hogy a tábornokot előbb önhöz vezessék. Ismerem az ő szenvedélyes jellemét. Mondja meg neki orvosi becsületemre, hogy a nemes hősnek még a czár se adhat többé földi jutalmat. A láz fokozódik és — és — itt a vég. Ha Milutin ezredes megérkezik, hivasson rögtön.

Délfelé tizenkét porlepte lovas vágtatott a kórház felé. Élükön egy ősz marczona alak, ki büszkén felegyenesedve ült a nyeregben, mellén a tábornoki csillagokkal. Lováról lepattanva, a kapuba lépett; de tábornoki sisakja kihullott a ke-

zéből és szeme könybe borult, amint a kapuban Xenia grófnő jött elébe.

A nagy hadsereg hatalmas parancsnoka, az agg patricius, ősi nevének utolsó viselője, némán hajtotta meg fejét. Hű barátnőjének gyöngéd szavai tőrszurásként hatottak szivébe. Késő volt.

Végre azt rebegte: »Megteszem, amit mondott. De vezessen hozzá.«

Midőn átlépte a nagy terem küszöbét, melyben a Milutin-család óriási örökségének egyetlen örököse haldokolt, a beteg vonagló ajkai körül nem derült föl engesztelő mosoly. Eszméletlenül pihent vánkosain. Egy hang se hallatszott a halotti csendben; csak a gyermekasszony elfojtott zokogása, ki férje oldala mellett térdelt. A tábornok kitárta ölelő karjait, hogy szivéhez ölelje egyetlen fiát, de az orvos halkan sutogta:

— Késő! Már nem ismeri meg.

A megbánás szivetrázó sikolya tört fel az apa ajkairól, amint a szivében fellángoló szeretet kitörésével zokogta:

— Boris, fiam, egyetlenem!

Hanem a halovány hős csak egyszer vetette föl a szemét, hogy bucsupillantást vessen mellette térdelő nejére. Utolsó tekintete Margitot kereste. A fiatal asszony fürtjei kuszán omlottak le vállaira, amint utoljára hajolt a már-már hülő kéz fölé, melyre szerelemtől égő, rózsás ajkait ta-

pasztotta. És kimondhatatlan gyöngédség rezgett elhaló hangjában, midőn azt rebegte:

— Együtt leszünk — örökre, szerelmem, — Nimowitchban!

Aztán egyet sóhajtott, mint álomra dülő fáradt gyermek és az erős férfi lelke a csillagok felé röpült.

Hangtalan csend borult a teremre. Margit mozdulatlanul térdelt még mindig a halott mellett és senki se merte jéghideg kezét kifejteni a halott ujjainak merev szoritásából.

Midőn Xenia grófnő végre gyöngéden felemelte és az orvos erősen magához ölelte a félig eszméletlen Margitot, egy mélyen lesujtott büszke férfi, kinek szivében örökre kihalt a büszkeség, megtörten rebegte:

— A fiam felesége szivem szeretett gyermeke lesz.

V. FEJEZET.

A szerelem csodái.

Három nappal azután, hogy Boris ez árnyékvilágból elköltözött, szomoru gyászmenet haladt végig a nikápolyi nagy vár felé vezető sziklauton. Dournoff tábornok lovagolt ott ezrede élén, mely gyászszertartásosan lefelé forditott fegyverekkel néma csendben követte, mig tiz ezredes magasra emelte a fekete selyem mennyezetet a gorni-dubniki hős holtteste fölött. A temetési pompa fényét emelte a császári nagyherczeg jelenléte is, ki a czár főhadiszállásából lepecsételt levelet hozott, mely Milutin Boris tábornoknak szólt.

Milutin mély gyászba öltöztetett gazdátlan paripája mögött Margit követte hintón Xenia grófnő kiséretében három napos férje holttestét és Platoff Sergius, a ki paripáján lovagolt a hintó mellett, alig tudta levenni a szemét a fiatal gyászbaborult özvegy átszellemült, halvány szépségében szivreható, arczáról.

A hintó után Milutin tábornok lovagolt egyedül és katonás arcza merevebb volt a faragott márványnál. Mert lelke még mindig annak a rettenetes félórának lesujtó varázsa alatt állott, a melyet Boris halottasszobájában töltött egyesegyedül, hogy örökre búcsút vegyen az utolsó Milutintól.

Hanem a halott mellett Margit, Xenia grófnő, Dournoff és Platoff Sergius virrasztották át az utolsó éjszakát; az agg patriczius pedig e rémes éj hosszu óráin át bezárkózott a táborkari főorvossal és közeledni se mert tőle idegenkedő menyéhez, ki fenséges méltósággal viselte menyasszonyi bánatát, frigyük szivettépő gyászát, mely két egymásba olvadt lélek utolsó búcsúját jelentette. A tábornok büszke lelkét sajátságos félénkség fogta el és csak nagynehezen hozakodott elő azzal a kéréssel, hogy szállitsák innen később el a fiát az orenburgi családi sirboltba.

Xenia grófnő izgatottságtól haloványan, de nyugodt határozottsággal igy válaszolt:

— Vassili, hosszu évek során szoros barátság fűzött bennünket egymáshoz. Sok mindenfélét szeretnék most elmondani, de ennek nem itt s nem most van a helye és az ideje. Boris, mint a hogy arról később hivatalosan is értesülni fog, csatába indulása előtt Margitnak hagyta örökbe nimovitchi birtokát, mint szerelmes szivének utolsó zálogát. Dournoff tábornok a tanuja. Nem tudom, Margit mit

fog tenni. Az én házam mindig nyitva áll neki. Hanem a mint én sejtem és érzem, ő azt fogja akarni, hogy Boris Nimovitchban aludja örök álmát, ama tó partján, hol oly hosszu időn át várta menyasszonya megérkezését.

Mély szánalom akasztotta meg Xénia grófnő hangjait, mert Milutin fel se vetette a szemét, melyben a legvigasztalanabb kétségbeesés sötétlett. Nem szólt egy szót se; némán hajtotta meg büszke fejét, mert nem merte elvitatni az özvegyen maradt szép menyasszony jogos igényét férje hamvaira.

— És hogyan szándékozik ön Margit jövője iránt intézkedni?

— Margit Dournoff tábornokot kérte föl arra, hogy az én közbenjárásom mellett képviselje az ő érdekeit az önnel netán szükséges tárgyalásokhoz.

— Tehát, tehát látni sem akar engem, hörögte a büszke agg nemes, kétségbeesetten.

Xenia grófnő gyöngéden érintette meg a vállát.

— Vassili barátom, legjobbnak tartanám, ha ön egy kis időre elutaznék. Cheskovitch főorvos azt a tanácsot adta nekem, hogy menjek el Margittal Bukarestbe és ott pihenjen szegény, a mig elvihetem magammal Bellagioba. Bukarestben hű barátnő várja őt; ez az, a mi megóvja őt a megőrüléstől; mert az orvos óva figyelmeztetett arra, hogy gyenge szervezete véglegesen összeroskadhat az iszonyu csapás alatt.

— Ki az a barátnő, a ki őt ott várja?

— Azt el nem mondhatom Vassili, felelt Xenia grófnő ijedt megdöbbenéssel. Hanem tán mielőtt távozik, meg fog tudni mindent.

A gyászmenet lassu léptekkel haladt a sziklabérczes temető felé és nemsokára háromszoros sorlövés dördült el, a hősök hősének komor requiemet zúgva.

Midőn az egész táborkari kiséretével megjelent nagyherczeg sajátkezűleg tette le az ostromban elesett hős vezér egyszerű koporsójára a vitézség fehér nagy keresztjét, egy császár hálájának néma jelét, Margit érezte, hogy még a tátongó sirüregben is hervadhatlanul zöldül elhunyt férjének hősi babérja.

— Méltóságos asszonyom, szólt a fenséges ur, a gyászoló csoporthoz fordulva, hol Dournoff, Platoff és Xenia grófnő szeretetteljes gyengédséggel vették körül a fiatal özvegyet, külön vonatot rendeltem számára, mely Bukarestbe viszi. Onnan Platoff ezredes elkiséri önt a legközelebbi nagyobb határvároshoz. Utlevele, a mely minden külföldi országra szól, Cheskovitch orvosnak kézbesittetett. A czár személyes hálája pedig a jövőben is legmelegebb pártfogását biztositja Méltóságodnak.

A császári nagyherczeg aztán mélyen hajtotta meg magát a gyászbaborult asszony előtt és hideg köszöntéssel viszonozva Milutin tiszteletteljes szalutálását, karonfogva vezette Margitot, az ismeretlen anya leányát, fényes hintójához. Mert Margit

most Milutin grófnő volt és maga a czár ismerte el és szentesitette meg törvényes házasságát azzal, hogy elküldte neki a császári utleveleket.

Dournoff néhány szót váltott a porba sujtott agg patriciussal; aztán egy utolsó pillantást vetett Xenia grófnőre és a hintó mellé vágtatott, mely a halmon lefelé robogott. Platoff és a kozák inas követték. Midőn a hintó a sziklás uton egyik kanyarulatába befordult, Margit még egyszer visszatekintett oda, a hol földbe hantolták mindazt, a mi a gorni-dubniki hősből megmaradt.

Milutin Vassili tábornok, a nagy főparancsnok, némán és mozdulatlanul állott ott egyedül, levett föveggel, a sziklasir előtt, melyben holt reményét örökre eltemették. És a mélyen érző nő szivébe valami lágy érzés lopódzkodott, mely felolvasztotta lelkének haragos fagyát. Végtelen szánalom és felébredő szeretet árasztotta el szivét, a mint merőn odatapadó szeme arra a komor marczona férfira esett, ki most egyedül és elhagyatottan roskadozott nagy bánatának nehéz terhe alatt. Köny szökött a szemébe, amint ajkai halkan rebegték:

— Boris kedvéért szeretni fogom.

Midőn az agg főparancsnok a temetésről visszatérve, elbucsuzott Xenia grófnőtől és Dournofftól, hogy serege élén Lom felé tartson, Dournoff gyengéden, de határozottan utasitotta vissza a tábornok arra vonatkozó ajánlatát, hogy fényesen óhajtana gondoskodni Margit jövőjéről.

— Higyje meg, barátom, jobb, ha a mindent jóvátevő időre bizza, hogy mindkettőjüket közelebb hozza egymáshoz.

Xenia grófnő is baráti rokonszenvvel vigasztalta és biztatta.

— Rám bizhatja őt, Vassili; várjon és bizzék a jövőben; várjon a szerelem csodáira.

— Ez az egész mondani valója, grófné? szólt a tábornok, mialatt künn a trombita harsona hangja az indulási jelt adta seregének és harczi paripája türelmetlenül ágaskodott. Ugy hát arra kérem az Istent, hogy az első török golyó, melynek süvöltését hallom, az én halálharangom legyen. Ezzel az ajtóhoz fordult, hogy távozzék; de e perczben egy gyászruhás, karcsu alak állotta el utját és Margit egy parányi kis csomagot nyomott a kezébe.

— Boristól van, suttogta halkan. Az árván maradt apa könyes szemekkel bámult egy selymes barna hajfürtre, mit Margit reszkető keze vágott le a hős halántékáról és a következő perczben öntudatlan mozdulattal ölelte kebléhez a gyászoló nőt és csókokkal boritva halvány ajkait, zokogva rebegte: Gyermekem, szegény gyermekem.

Aztán lóra pattant és vad »Rajta« kiáltással uszitotta előre katonáit harczba — halálba.

Két hónappal később Bukarest városa az örömtől mámoros lakosság őrjöngő ujjongásait viszhangozta. Románia fővárosának utczáit ember-

áradat lepte el és nagy ünnepet ültek. Az élők megfeledkezve a holtakról. Midőn az a sürgönyhir érkezett, hogy Plevna meghódolt, vad őrjöngő öröm-rivalgás messzehangzó moraja zúgott végig Romá-nián. A város főterén óriási katonazenekar gyujtott rá a császár-hymnuszra és rokkant katonák seregesen lepték el az utczákat, diadalénekeket zengve Plevna elestén. Tüzijátékok felgyuló fényessége nappallá változtatta az éjet és bachantikus öröm fékevesz-tett rivalgásai verték fel az éjszaka csendjét.

A Hotel de Russie egy félreeső lakosztályá-ban három nő hallgatta borzadva a fülükbe zugó lelkesedésmorajt és minden felzugó sikoltásra ösz-szerezzentek, mert a szomszéd szobában ágyának fehér csipkefüggönyei mögött nagybetegen pihent Milutin Margit.

Xenia grófnő arcza az eddiginél is halvá-nyabb volt, hanem szemében valami sajátságos sugár lobogott. Odahajolt Mazzana asszonyhoz, a ki a betegszoba ajtajának közelében ülve, el nem forditotta szemét a beteg arczáról.

— Ez a kezdete a végnek — suttogta Xenia grófnő, aztán pirulva sütötte le szemét Mazzana asz-szony fürkésző tekintete előtt. Mert Mazzana asszony sejtette, hogy mik voltak Dournoff utolsó szavai Xenia grófnőhöz; szavak, melyekben a hős tábor-nok őszinte vallomást tett szive sovár epedéséről, mely a távol kaspi tenger partján átélt magányos éveit keseritette.

— Ha vége lesz a háborunak, Alexis, ön Nimovitchban talál engem Margit oldalán.

— És szabad nekem odajönnöm, hogy azt a választ vegyem, melyet most nem merek megkérni?

Az aczélszivű tábornok szive megdobbant, midőn a grófnő halkan suttogta:

— Ha Isten megóvja, Alexis, eljöhet; a válasz készen várja.

És Platoff Sergiusz kapitány, ki most Dournoff kedvencz szárnysegédje volt, szintén azon tünődött, vajjon az őrnagyi vállbojt fogja-e diszíteni egyenruháját, mire Berg Vera grófnőt menyasszonyául szólithatja.

— Igen, ez a kezdete a végnek, felelt Mazzane asszony ép oly halkan. Margitot rögtön el kell innen szállitanunk. Csak jönne már az orvos. Mert maholnap a város zajos lesz a visszatérő sereg idetóduló hullámaitól. Rögtön utnak kell indulnunk.

— Nem, drágám, mi nem koczkáztathatjuk meg a Bellagióba való hosszu utat, mig a mi derék orvosunk ki nem jelenti, hogy Margit elég erős ez utolsó megpróbáltatás elviselésére.

Vera türelmetlenül számlálgatta a napokat, melyek a gyermekarczu özvegyet sötét betegszobájához lánczolták. Margit testileg és lelkileg összeroskadt nehéz bánatának, reménytelen gyászának terhe alatt, hanem lázálmaiban valami vigasztaló

édes viziot látott, egy szerető szép asszony angyalarcát, ki őt szivére ölelte és csókokkal boritva az arcát, azt rebegte: Én édes, egyetlen gyermekem.

Az orvos azonban szigoruan hagyta meg a két aggódó asszonynak, kik őt édes titkuk meghittjévé tettek, hogy addig ne szóljanak, mig ő meg nem érkezik Nikápolyból.

— Mert a szegény gyermek oly gyenge, hogy minden nagy izgalom, még az örömokozta felindulás is, végzetessé válhatik rá nézve. Tartsák fenn még egyideig azt az egyetlen boldogságát, mit e szomoru esztendő hozott számára. Várjanak be engem.

Mig a három nő szeretetteljesen virrasztott a beteg ágyánál, Xenia grófnő izgatottan vette át a sürgönyt, mit egy inas hozott.

— Egy napra jövök. Ne feledkezzék meg utasitásaimról. Milutin tábornok velem van. Bucsuzni akar, mert seregével átlépi a Balkánt.

Mire Xenia grófnő felvetette a szemét, Wizocki Czeczil eltünt és szobája hangtalan magányában térdre borulva, imádkozott:

— Oh Istenem adj erőt. Mert holnap viszontlátom őt. Oh Istenem, hogy valljam be gyermekemnek a valót? Anyjának bűnét, anyjának gyalázatát? Holnap szemtől-szembe fogom látni Vassilit.« Minden tagja reszketett, mert lelke előtt ujra feltünt Vassili férfias daliás alakja, szenvedélytől és életerőtől tüzre gyult arczczal, ugy a milyennek

akkor látta, Nimovitch erdeinek lombsátrában, amint a dühöngő medvére vetette magát, hogy élte veszélyeztetésével megmentse az ő életét. Aztán maga mellett látta őt ülni a szorrentói öböl zafirkék mélységének partján.

— Margit, édes Margitom, nem, sohse szabad megtudnod a rettenetes valót.

Másnap reggel ujra elfoglalta a helyét Margit betegágyánál, de Vera, anyjának szigoru utasitására, addig unszolta, mig végre rábirta rövid sétakocsizásra. Alig robogott ki a hintó a kapuból, midőn Cheskovits orvos már is sugaras arczczal betoppant. Kék szeme ragyogott, midőn hosszas lelkiismeretes vizsgálat után Margit állapotának javulását megállapitotta. Derüs arczczal hivta félre Xenia grófnőt és azt sugta oda neki:

— Grófnő, ott künn dobogó szivvel vár valaki, aki eped ama percz után, amikor átlépheti e szoba küszöbét. Ő jóvá akarja tenni a multakat, mindenért teljes kárpótlást kiván adni annak a nőnek, kinek arczképét Boris a szivén hordta, mikor ostromra indult. Most itt az idő. Milutin holnap csatába indul. Lehet, hogy a Balkánban sirját leli; mert a hatvanhét éves hős bátorsága ma ép oly lángoló, mint akkor, midőn seregének leghősiesb harczosa volt. Magammal fogom őt hozni, hogy Margittól bucsut vehessen és ez a bucsu, valamint fia nejének teljes apai elismerése nemcsupán óriási vagyont biztosit Margitnak, hanem egyszersmind az

őt megillető helyet is megadja az udvarnál és az orosz nemesi körökben, hol az udvar és az arisztokráczia rangjának megfelelő tisztelettel fogják őt fogadni. A mi az anyját illeti....

— Azt bizza csak rám, szakította őt félbe Xenia grófnő.

E perczben a visszatérő kocsi robogása hallatszott és midőn Xenia grófnő a lépcsőn felhangzó lépések neszét hallotta, gyorsan elébük sietett és bevezette Wizoczki Czeczilt Margit betegszobájába. A fiatal lány öntudatra ébredt szemében uj remény sugara gyult föl, midőn ujjai a szeretetteljesen föléje hajló asszony kezét szorongatták és tekintete kérdő, esdeklő, sóvár epedéssel tapadtak Czeczil arczára. E tekintet melegétől felolvadt Czeczil lelkében a tartózkodás fagya.

Az orvos tettetett vidámsággal szólalt meg:

— Édes gyermekem, én azt igértem, hogy mihelyt innen elutazhat, meg fogja kapni a választ kérdéseire. Na, most fogadja egy öreg ember áldását, ki arra kéri, hogy kérdezze csak meg ő Nagyságától, hol van most az ön édes anyja.

Czeczil szép feje még mélyebben hajolt Margit párnái fölé, ki egyszerre felemelkedett vánkosaiból és hirtelen szivébe nyilaló, mennyei sejtelemmel keblére ölelte Nimovitch urnőjét. Czeczil grófné szótlanul zárta karjaiba gyermekét egy első, édes anyai ölelésben.

— Én édes szerelmem. Egyetlen gyermekem! zokogta Czeczil. Most semmi se választ el többé tőled.

De a következő perczben ott térdelt már valaki mellette, a ki elcsukló hangon rebegte:

— Czeczil, Czeczil. Az Istenért, szóljon hozzám, rebegte Orenburg büszke ura.

De Czeczil nem vetette fel lánya keblén pihenő szép fejét, mig egy sovány kis kéz ki nem bontakozott a szoros ölelésből és a zokogó asszony kezét gyengéd erőszakkal rá nem tette Milutin jéghideg jobbjára.

— Boris kedveért! suttogta Margit édes mosolylyal.

Czeczil feltekintett és merőn nézett könyein át a tábornok arczába, a ki emberfölötti erővel uralkodott kitöréssel fenyegető szenvedélyén.

— Milutin tábornok ez? kérdé remegő hangon. Uram, folytatta, most bevallhatom; az ön fiának felesége, az én leányom, egyrangu volt a férjével. Xenia barátnőm azt mondja, hogy ön jóvá akarja tenni a multakat. Saját vagyonom és életem az övé lesz mindig. Ő neki csupán az ön szeretetére, az ön oltalmára van szüksége. Mert most már van neki édes anyja.

Milutin nem hallotta szavát; ugy állt ott mozdulatlanul, mintha valami édes, rég letünt tündérálom szűrődött volna át, sugárözönt árasztva, a lefolyt évek sűrű sötétségén. Végre Xenia grófnő, az orvos egy parancsoló kézmozdulatára, kivezette őt az előszobába, hova nemsokára az orvos is hozzájuk csatlakozott.

— Vassili, remélem, hogy ön ma is az a hős férfi lesz, a kinek eddig ismertem és szó nélkül távozik innen. Mert egy ismételt ilyen jelenet megölheti az anyát, kinek életétől függ most Margit élete is.

— Beszélnem kell vele! kiáltott fel Milutin és a szerelem felgyuló lángja biborlott arczán, midőn a szoba ajtajához sietett, hol Berg Vera és Czeczil azon buzgólkodtak, hogy a nagy izgalomtól elájult Margitot életre ébreszszék.

— Nem kell és nem szabad! tiltakozott az orvos szigoruan. Várjon és reméljen. Menjen és ha visszatér Konstantinápolyból, Margit révén megnyerheti az anya szivét is.

Milutin némán tekintett Xenia grófnő szemébe, aztán megragadta a feléje nyujtott barátnői kezet és csókokkal boritva azt, halkan rebegte: Mondja meg neki! — mondja meg neki — Oh Istenem, nem merek szólani.

A következő perczben távozó lépteinek nesze elhalt a folyosón.

A junius legszebb biborrózsái virágba pattantak már, midőn Mazzana asszony szép leányával a bellagioi nyaraló tornáczán ült. Mindkettőjük homloka oly nyugodt és derüs volt, mint az álmodozó tó tükre, melynek ezüst hullámai rhythmikus dalt susogtak, amint zsongva csapdosták a szirtes partokat. Előttük az asztalon halomszámra fehérlett a levél és sürgöny.. A háboru lezajlott és az orosz

lobogók diadalmasan tértek volt haza. És amint Margit most anyja oldalánál ülve, egymásután bontotta fel a neki szóló leveleket, el-elmerengett azoknak tartalmán. Mert azt egyedül ő tudta, hogy Dournoff Alexis tábornok és Platoff Sergius őrnagy kedvetlenül veszik csak ki részüket abból az ünnepeltetésből, mely a Pétervárba visszatért győzőket megillette. és türelmetlenül várták azt a pillanatot, hogy együtt kereshessék fel Berg grófnő drezdai nyaralóját. Margit tudta azt is, hogy Xenia grófnő előbb nászutra akarta küldeni Verát Platoff Sergiussal, mielőtt ő meghallgatná Dournoff szerelmi suttogását.

Arról is értesült, hogy Milutin tábornok nemsokára búcsut vesz ujra a hadseregtől és hogy Xenia grófnő közbenjárását kérte Bellagio urnőjénél. De örök titok maradt Margit előtt anyjának sötét multja, mert valahányszor Czeczil gyengéd czélzással érintette ama elmult szenvedéseket, melyek örökké elzárják előtte Oroszország határait, Margit mindig azt igérte neki, őt szeretettel magához ölelve:

— Ne félj, anyám. Mindig vissza fogok térni ide hozzád Bellagióba. Hanem az állandó lakhelyem Nimovitch lesz, melynek szegény jobbágynépét Boris az én kezemre bizta. Tudom, hogy az ő kivánságát teljesitem, ha szeretetteljes anyja leszek alattvalóimnak és közöttük élek.

Hanem Czeczil rettegve nézett volt elébe annak a napnak, midőn a jasnagorai apát kibontja majd

az elhalt lengyel kém rábizott családi iratait, annak az apának a sötét hagyatékát, mit ő örökké titkolni szeretne gyermeke előtt. És amint Margit a leveleket bontogatta, szive lázasan dobogott, mert tudta, hogy az apát egy félve várt tudósitása is köztük van.

A fenyegető veszedelem közel van.

— Tehát sohase fogom megtudni a valót, szólalt meg egyszerre Margit, egy levelet nyujtva át az anyjának. Legyen hát! Czeczil szive halálos rettegésben vonaglott meg és arcza holthalványnyá vált. De a következő perczben kihullott a levél reszkető kezéből.

— Az ön váratlan férjhezmenetele, ezt irta az agg apát — a mi megbizatásunknak véget vet. Minthogy Milutin ezredes orosz volt, nekünk, elhunyt apjának utasitását követve, egyetlen egy kötelességünk volt csupán. Az a kötelesség abból állt, hogy olvasatlanul égessük el mindama iratokat, melyeket máskülönben huszonötödik születésnapján ki kellett volna önnek szolgáltatni. A mi a vagyonát illeti, azt rögtön kiadjuk, mihelyt megnevezi nekünk meghatalmazottját.

Soha Margit meg nem tudta azt, hogy ez Dournoff tábornok kezének műve volt.

Czeczil szenvedélyesen ölelte keblére szeretett gyermekét és arczán olyan derüs verőfény ragyogott fel, hogy a természet is sugarasabbnak tünt föl körötte.

— Levezeklem a multakat, fogadta fel Czeczil lelke mélyen. Jóvá teszem a bünömet. Most már csak az Istennel kell kibékülnöm. Margit csak annyit tudott meg a multból, hogy szüleinek házassága nagyon, nagyon boldogtalan volt, és hogy kölcsönös gyülölet választotta el egymástól apját és anyját. Nimovitch erdei soha nem sugták fülébe a rég letünt napok titkait, midőn a vendégszeretet álarcza alatt az apja rútul árulta el lengyel testvéreit.

Magára maradva a tó partján, Margit az utolsó levelet, Milutin tábornokét, olvasta el.

— Édes gyermekem, azt irta az agg apa a többi közt, a lengyel lázadás sötét napjainak szomoru emléke oly legyőzhetetlen ellenszenvet keltett bennem a mult szintere iránt, hogy nem akarom viszontlátni. Moszkvában várlak, édes gyermekem, akármikor meg akarsz tisztelni azzal, hogy orenburgi otthonodat meglátogatod. Boldognak fogom magamat érezni, ha a te drága arczodat láthatom majd abban a házban, hol Boris hajdan felviditotta az életemet gyermek és ifju korában. Azért nem kerestelek fel bellagioi otthonodban, mert egyedül kell lennem veled, hogy a multakért bocsánatot kérhessek.

— Szegény ember, gondolta Margit magában. Vajjon szóljak-e anyámnak arról, hogy Milutin tábornok ide érkezik? Szabad-e a büszke hős bizalmával visszaélnem? Nem, hadd védje ő maga az ügyét anyám előtt. Ő jóvá akarja tenni, a mit vé

tett, midőn gőgösen tagadta meg a névtelen, szegény lánytól fejedelmi fia kezét.

Igy magyarázta magának Margit anyjának Milutin tábornoktól való rettegő idegenkedését és Milutin szenvedélyes békülési kisérleteit.

Midőn a fiatal grófnő másnap a tervbe vett utazásra készült, szeretetteljesen vigasztalta Czczilt.

— Nemsokára visszatérek, anyám. Maholnap itt lesznek kedves vendégeid, Vera és Platoff és mielőtt ők magadra hagynának, itt leszek én is ujra. Csak át akarom venni nimovitchi uradalmamat.

Mert Margit nem érezte magát elég erősnek arra, hogy szóba hozza utazásának tulajdonképeni czélját, Boris hamvainak hazaszállittatását a nimovitchi szilfaárnyas temetőbe.

Alig hogy Margit elhagyta Bellagiot, egy hű cseléd, Margit grófnő magánutasitásait követve, egy daliás őszhaju férfit vezetett végig a tó kanyargós ösvényein, mig ama kedvencz buvókához értek, hol Czeczil minden este el-elmerengett.

— Mazzana asszony itt ül minden este, mihelyt a nap lealkonyodik, jelentette ki az olasz komorna, hálásan köszönve meg a markába csusztatott aranyokat.

Egy hang se hallatszott körüskörül. A rózsák visszafojtva illatlehelletüket, hallgatták a csalogány édes bús dalát. Czeczil szeme mereven tapadt a kecses kis hajóra, mely vigan ringatódzott a tó hullámain.

— Körültem földi paradicsom terül el, hanem a multak tengeréről nem jöhet felém fehérvitorlás csónak, mely az elvesztett kedvest visszahozhatná. Sötét búm sirhantja borul a multakra és nekem nem szabad többé őt látnom.

— Czeczil!

A következő perczben ott térdelt előtte Milutin és arczát ölébe rejtve, esdekelt: »Czeczil, ne tagadj meg ujra; bünhődésem tönkretette az életemet. Egy módja van csak a jóvátevésnek. Czeczil, a gyermeked kedveért, a te boldogságodért. Az én lelki békességem kedvéért. Tegyük jóvá a multat. A becsület utja nyitva áll előttünk. Az Isten szent nevére, kinek büntető keze nehezen sulyosodott reám, kegyelmet kérek. Én vagyok a nevem utolsó viselője. Engedd meg, hogy neked adhassam ezt a nevet.

Czeczil könybelábbadt szemében földöntuli boldogság tüze ragyogott fel és szive majd megszakadt a rázúduló érzelmek hullámaitól, midőn Milutin vállára hajtva a fejét, azt suttogta válaszul:

— Boris kedvéért.

* * *

Midőn az ősz arany és biborszinbe vonta a nimovitchi erdőt, a leáldozó nap utolsó sugarai egy vidám kis csoportot világitottak meg. Dournoff tábornok gyöngéden nézett szép neje arczába, a ki szivdobogva leste az alkalmas pillanatot, hogy egynéhány nap óta szivében őrzött titkát elmondhasson,

mert Dournoffféknak vissza kellett térniök a czár rendeletére a névaparti téli palotába.

— Kedves gyermekem, szólalt meg Xenia grófnő. Nemsokára téged is elszólit innen oly szózat, melynek engedelmeskedned kell. Nem hallottál hirt az édes anyádról.

A fiatal grófnő meglepetten nézett mindkettőjükre.

— Mit kell hallanom? Szóljon!

— Szorrento sziklabérczein van egy régi nyaraló, szólalt meg Dournoff tábornok szinlelt nyugalommal, mely hajdan Milutin Vassili anyjának birtoka volt. A tábornok ott telepedett le ujra, nagyon kedves ez a nyaraló neki. És ő arra kéri önt, arra esedezik, hogy jöjjön el oda és maradjon ott az édes anyjával.

Margit szive lázasan dobogott, midőn magyarázatot követelve, kérdőn tekintett az egyikről a másikra.

— Én nem mehetek el innen, szólt Margit.

— Akkor sem, ha Milutin grófnő meghivja a lányát sorrentoi otthonába.

Margit Xenia grófnő keblére borult és halkan rebegte.

— Boris kedvéért.

Messze délvidéken, ott hol Szorrento zafirkék öble kitárja kebelét a napsugárnak, egy boldog pár várta haza ölelésre kitárt karokkal szerelmes gyermekét, a ki a kinos mult átka alól feloldotta őket.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár